

Tulevaisuus

POHJOISESTA

ALUEVAIKUTTAVUUTTA TUTKIMUS-, KEHITYS- JA INNOVAATIOTOIMINNALLA

Kuvauksia ja puheenvuoroja työelämäläheisestä tutkimus-,
kehitys- ja innovaatiotoiminnasta
Rovaniemen ammattikorkeakoulun
terveys- ja liikunta-alalta

Helena Kangastie ja Tanja Sutinen (toim.)

2013

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

Aluevaikuttavuutta tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalla

**— Kuvauksia ja puheenvuoroja
työelämäläheisestä tutkimus-,
kehitys- ja innovaatiotoiminnasta
Rovaniemen ammattikorkeakoulun
terveys- ja liikunta-alalta**

Helena Kangastie – Tanja Sutinen (toim.)

2013

ROVANIEMEN AMMATTIKORKEAKOULU

Julkaisutoiminta

Jokiväylä 11 C

96300 Rovaniemi

puh. 020 798 5454

www.ramk.fi/julkaisutoiminta

julkaisut@ramk.fi

ISSN 1239-7741

ISBN 978-952-5923-56-8 (nid.)

ISBN 978-952-5923-57-5 (PDF)

Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C nro 35

© RAMK University of Applied Sciences

Rovaniemi 2013

Kannen kuva

Kalle Junttila

Paino

Kopijyvä Oy, Jyväskylä

Taitto

Kopijyvä Oy, Joensuu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 STRATEGISET OSAAMISEN JA KEHITTÄMISEN OSA-ALUEET	9
<i>Helena Kangastie ja Tanja Sutinen</i>	<i>9</i>
2.1 Terveys ja toimintakyky	9
2.2 Hyvinvointimatkailu.....	10
2.3 Hyvinvointiteknologia.....	11
2.4 Liikunta ja kilpaurheilu.....	13
2.5 Osaamisen ja asiantuntijuuden kehittäminen.....	14
3 TERVEYS JA TOIMINTAKYKY	16
3.1 Poronhoitajien työhyvinvointi -koulutushanke.....	16
<i>Tarja Pykäläinen, projektipäällikkö.....</i>	<i>16</i>
3.2 Ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen.....	18
<i>Raija Tuovinen ja Marita Turulin, projektikoordinaattorit</i>	<i>18</i>
3.3 Lapin Letka — sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen Lapissa..	22
<i>Sirkka Havela, projektikoordinaattori</i>	<i>22</i>
3.4 Woollen innovations — Lappilaisen lampaan villa- ja huopamateriaalin tutkimushanke.....	24
<i>Reeta Sipola, projektipäällikkö ja Marju Määttä, projektitutkija.....</i>	<i>24</i>
3.5 Pohjoinen Hyvinvointikeskus.....	27
<i>Mika Rahkola, projektikoordinaattori</i>	<i>27</i>
4 HYVINVOINTIMATKAILU	29
4.1 NR-verkostohanke — North RULLin käynnistäminen ja vakiinnuttaminen.....	29
<i>Niko Niemisalo, projektikoordinaattori</i>	<i>29</i>
4.2 Green Care osana lappilaisia elinkeinoja.....	33
<i>Sanna Vinblad, projektipäällikkö</i>	<i>33</i>
4.3 Elävä Lappi — Liikunta-, luonto- ja ostosmatkailua tukevien käyttäjälähtöisten liiketoimintapalveluiden kehittäminen -hanke.....	37
<i>Pia Yliräisänen-Seppänen, Marika Saranne ja Raimo Jänkälä.....</i>	<i>37</i>
4.4 Hyvinvointimatkailun ja sen osaamisen edistäminen eurooppalaisena yhteistyönä.....	40
<i>Milla Hirvaskari, Helena Kangastie, Pauliina Tykkyläinen ja Tanja Sutinen.....</i>	<i>40</i>
4.5 Matkailun arktiset hyvinvointipalvelut ja teknologia.....	44
<i>Heikki Konttaniemi, projektipäällikkö.....</i>	<i>44</i>

5 HYVINVOINTITEKNOLOGIA	46
5.1 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka	46
<i>Sirpa Kaukiainen, tutkijakehittäjä, projektikoordinaattori</i>	<i>46</i>
5.2 Meet, Play and Learn 2 — social gamebased learning tool for children with diabetes type 1	49
<i>Pia Yliräisänen-Seppänen, projektipäällikkö ja Susanna Kantola, asiantuntijaopettaja</i>	<i>49</i>
5.3 ArctiChildren InNet (ESR, Enpi) — Osallistavaa ja voimaannuttavaa verkkoterveysviestintää pohjoisen alueen kouluyhteisöissä	51
<i>Eiri Sohlman, projektipäällikkö</i>	<i>51</i>
6 LIIKUNTA JA KILPAURHEILU.....	57
6.1 Hyvinvointiapteekki	57
<i>Tommi Haapakangas</i>	<i>57</i>
7 OSAAMISEN JA ASiantuntijuuden KEHITTÄMINEN.....	61
7.1 International Learning Modules for nursing Education	61
<i>Outi Tieranta, projektipäällikkö</i>	<i>61</i>
7.2 Päihdetyön moniammatilliset erikoistumisopinnot 60 op	63
<i>Paula Yliniemi, asiantuntijalehtori</i>	<i>63</i>
7.3 Future Learning Lapland	65
<i>Heikki Konttaniemi, projektipäällikkö</i>	<i>65</i>
8 TULEVAISUUDEN HAASTEITA TKI-TOIMINASSA JA ALUEKEHITYSTYÖSSÄ	67
<i>Helena Kangastie, kehityspäällikkö, tutkimus- ja kehitystoiminta</i>	<i>67</i>
LÄHTEET	70

ESIPUHE

Rovaniemen ammattikorkeakoulu on pohjoinen aluevaikuttaja, jonka pääasialliset toiminta-alueet ovat Lappi ja Barentsin alue. Tavoitteena on edistää kestävästä kehitystä ja työelämän kehittymistä Lapissa. Aluevaikuttavuutta hyvinvoinnin kannalta tarkastellen toimintaympäristöämme Lapissa voidaan pitää turvallisena ja terveellisenä elinympäristönä.

Lappi on luonnostaan rikas ja antaa elämänvoimaa. Lappi on harvinainen yhdistelmä harvaanasuttuja alueita ja erilaisia taajamia, tuntureita, metsiä ja vesiä, puhdasta ilmaa, hiljaisuutta ja elämän ääniä. Pohjoiset olosuhteet ja kulttuuri ovat muovanneet Lapista ainutlaatuisen paikan asua ja tehdä työtä luonnon keskellä. Alueen tunnuspiirteisiin kuuluu rentous, yrittäjähenkisyys, hyväntahtoinen karheus ja ronski huumori. Lappilainen ei käännä selkäänsä kenellekään, eikä hän pelkää erottua joukosta. Monipuolinen luonto tarjoaa uusien tuotteiden ja elinkeinojen kehittymiselle hyvät mahdollisuudet maailman siirtyessä öljypohjaisesta taloudesta biotalouteen. Rikkaat luonnonvarat ovat perusta alueen elinkeinoille, teollisuudelle ja yrityksille. Lapissa on vakaa ja turvallinen liiketoimintaympäristö elinkeinoille, modernia teollisuutta, kansainvälisiä vientiyrityksiä sekä yritystoimintaa tukevat vahvat yhteistyö- ja osaamisverkostot sekä tekemisen ilmapiiri. Näin kuvattiin Lappia toimintaympäristönä Lappi brändi -työssä.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalle on sijaa, vaikka Lapissa eletäänkin terveyttä edistävässä ympäristössä. Nykyinen loppuottomien valintojen yhteiskunta on muuttanut arkielämässä selviämiseen tarvittavia taitoja niin nopeasti, etteivät kaikki ole ehtineet siihen sopeutua. Ihmisten arjen hallinta ja osallisuus, toimintakyky, sosiaalinen hyvinvointi, väestöryhmien välisten terveyserojen kaventaminen ja vaativan hoidon tarpeen myöhentäminen edellyttävät edelleen toimenpiteitä. Lapin sairastavuusindeksit ovat maan keskitason yläpuolella. Sairauspoissaolojen merkitys työelämässä on suuri. Terveystottumukset ovat epäedullisia. Epäterveelliset ruokailutottumukset, ylipaino, liikunnan vähäisyys, tupakointi ja liiallinen alkoholin käyttö ovat yleisiä elintapojen riskitekijöitä, jotka kaikki olisivat ihmisten omaehtoisen toiminnan ja ammattilaisten tuen keinoin poistettavissa.

Yhteinen tahdonilmaus maakunnan hyvinvoinnin kehittämiseksi on kirjattu Lapin hyvinvointiohjelmaan (2010–2015) työkaluksi ja ohjenuoraksi kunnille ja kaikille hyvinvointitoimijoille. Ohjelmassa on asetettu neljä kehittämisen kohdealuetta. Ensimmäinen tavoite on osallisuuden vahvistamisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen painoalueena nuorten ja perheiden tukeminen. Toisena tavoitteena on tervey-

den, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen elintapoihin liittyvien riskien vähentämiseksi, kansansairauksien sekä tapaturmien ehkäisemiseksi ja ikääntyvien toimintakyvyn parantamiseksi. Kolmas tavoite kohdistuu palveluiden laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden parantamiseen sekä alueellisten erojen vähentämiseen. Neljäs tavoite on hyvinvointiosaamisen ja innovaatioiden lisääminen. Hyvinvoinnin Lapin kehittämiseksi Lapin korkeakoulukonsernin tavoitteena on erityisesti kohdentaa tutkimus-, kehittämis- ja palvelutoimintansa hyvinvoinnin tietoperustan kehittämiseen, hyvinvointipalveluiden ja tuotteiden kehittämiseen ja hyvinvointiosaamisen asiantuntijapalveluihin. Samat tavoitteet voidaan ulottaa Barentsin alueelle.

Kerttu Oikarinen
toimialajohtaja

1 JOHDANTO

Ammattikorkeakoulujen lakiin perustuvana tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä sekä taiteellista toimintaa. Ammattikorkeakoulujen toiminnassa korostuu yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen. Työelämäyhteyden ja yhteistyön muodot sekä tavoitteet ovat monenlaisia. Ne voivat perustua opiskelijoiden harjoitteluun työelämässä, työtä ja oppimista integroiviin pedagogisiin ratkaisuihin työelämän oppimisympäristöissä tai yhteisiin työelämän tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Kohtamäki (2012) toteaa, että ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaa ja opetusta on kehitetty ripeästi, mutta näiden tehtävien käytännön integrointi on osoittautunut yhdeksi kaikkein vaativimmaksi haasteeksi strategisessa johtamisessa. Rovaniemen ammattikorkeakoulu uudisti vuonna 2010 strategiansa ”Tulevaisuus Pohjoisesta, strategia 2020.” Tämä strategia tukee omalta osaltaan Lapin korkeakoulukonsernin strategisten tavoitteiden saavuttamista. Konsernin yhteistyönä rakennettu innovaatio-ohjelma ohjaa myös Rovaniemen ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa. Innovaatio-ohjelmassa Hyvinvoinnin Lapin osaamisalueita ovat terveys ja toimintakyky, hyvinvointimatkailu, hyvinvointitekнологia ja liikunta ja kilpaurheilu. Läpileikkaavina osaamisalueina ovat kansainvälisyys, liiketoiminta ja yrittäjyys sekä tietotekniikka.

Tässä julkaisussa kuvataan Rovaniemen ammattikorkeakoulun terveys- ja liikunta-alalla käynnissä olevia tutkimus- ja kehittämishankkeita Lapin korkeakoulukonsernin innovaatio-ohjelman Hyvinvoinnin Lapin osaamisalueiden jaon mukaisesti. Rovaniemen ammattikorkeakoulu toimii hankkeissa erilaisissa rooleissa: päätoteuttajana, osatoteuttajana tai yhteistyökumppanina. Ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta tarvitsee laajaa verkostoa ja kumppanuuksia onnistu-

akseen aluekehitystehtävässään parhaalla mahdollisella tavalla. Käynnissä olevien hankkeiden kuvauksissa tulevat esille myös kumppanuudet ja verkostot oppimisen, osaamisen ja asiantuntijuuden jakamisen paikkoina.

Julkaisun esipuheessa ja johdannossa paikannetaan tutkimus-, kehitys ja innovaatiotoiminta osaksi laajempaa kokonaisuutta maakunnan ja ammattikorkeakoulun aluekehitystyössä. Toisessa luvussa avataan Rovaniemen ammattikorkeakoulun hyvinvointialan tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnan strategisia osaamisalueita: terveys ja toimintakyky, hyvinvointimatkailu, hyvinvointiteknologia, liikunta ja kilpaurheilu ja osaamisen ja asiantuntijuuden kehittäminen. Kolmannessa luvussa esitellään terveys ja toimintakyky -osaamisalueelle suuntautuneita, käynnissä olevia hankkeita. Neljännessä luvussa esitellään hyvinvointimatkailun osaamisalueen hankkeita ja viidennessä luvussa hyvinvointiteknologian osaamisalueen hankkeita. Kuudes luku käsittelee liikunnan ja kilpaurheilun osaamisalueelle sijoittuvia hankkeita. Näiden osaamisalueiden lisäksi luvussa seitsemän avataan lisättynä osaamisalueena osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämiseen suuntautuneita hankkeita. Luvussa seitsemän pohditaan useasta eri näkökulmasta ammattikorkeakoulun aluekehitys- ja TKI-tehtävän toteuttamisen haasteita muuttuvassa toimintaympäristössä.

2 STRATEGISET OSAAMISEN JA KEHITTÄMISEN OSA-ALUEET

Helena Kangastie ja Tanja Sutinen

2.1 Terveys ja toimintakyky

Terveyttä ja toimintakykyä voidaan pitää täysipainoisen elämän edellytyksinä, joiden vaaliminen vaatii panostuksia niin yksilöiltä kuin yhteiskunnaltakin. Samalla kun tietämys terveyden ja toimintakyvyn ylläpidosta ja edistämisestä lisääntyvät jatkuvasti, asettavat muuttuva ympäristö ja kuormittavat elämäntyylit uusia haasteita niiden saavuttamiselle. Erilaiset yhteiskunnalliset toimijat laidasta laitaan pyrkivät edistämään hyvinvointia lisäämällä ihmisten terveystietämystä ja luomalla toimintamalleja, jotka palvelevat terveellisen elämän ylläpitoa. Hankkeet ovat omalta osaltaan tukemassa yhteiskunnallista terveystyötä etsimällä ja luomalla ratkaisuja ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseen.

Terveyttä tarkastellaan tänä päivänä yhä yleisemmin kokonaisvaltaisesta näkökulmasta, jolloin fyysinen terveys näyttäytyy vain yhtenä terveydentilan ulottuvuuksena. Maailman terveysjärjestö WHO:n laajan määritelmän mukaan terveydellä tarkoitetaan täydellistä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaa, eikä ainoastaan sairauden puuttumista. Holistisen näkemyksen mukaan terveys ymmärretään laajasti inhimillisen elämän alueen kattavana kokonaisuutena, jolloin sillä viitataan yksilön sisäisten ja ulkoisten tekijöiden dynaamiseen ja harmoniseen tasapainotilaan, eli kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Bäckman 1987, 9, 41–42.) Terveys tulee ymmärretyksi hyvinvointina, toimintakykyisyytenä ja tasapainoisena vuorovaikutuksena ihmisen ja ympäristön välillä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 15).

Toimintakyky on puolestaan määriteltävissä kyvyksi selviytyä jokapäiväisen elämän haasteista sekä elämälle asetetuista tavoitteista ja toiveista kulloisessakin elä-

mäntilanteessa ja -vaiheessa. Toimintakykyä voidaan kuvata myös tasapainotilana kykyjen, elin- ja toimintaympäristön sekä omien tavoitteiden välillä. Toimintakyvyn arvioinnissa huomiota voidaan kiinnittää fyysiseen ja psyykkiseen sekä sosiaaliin ja kognitiiviseen suoriutumiseen. (THL 2012.)

Vaikka ensisijainen vastuu omasta ja lähiympäristön terveydestä ja hyvinvoinnista on luonnollisesti ihmisellä itsellään, on yksilön voimavaroilla, elinolosuhteilla sekä ympäristön ja kulttuurin antamilla virikkeillä ja mahdollisuuksilla merkittävä vaikutus hänen elämäntapaan ja valintoihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 13). Mahdollisuudet vaikuttaa ihmisten terveyteen ja toimintakykyyn ovatkin moninaiset. Huomiota voidaan kiinnittää yksilöllisiin tekijöihin, kuten ikään, sukupuoleen ja elintapoihin tai sosiaalisiin tekijöihin, kuten yhteisöllisiin verkostoihin. Näiden ulottuvuuksien rinnalla on oleellista huomioida myös rakenteelliset tekijät, kuten elinympäristö ja peruspalvelujen tasapuolinen saatavuus ja toimivuus sekä kulttuuriset tekijät, kuten fyysisen ympäristön turvallisuus ja asenteet terveyteen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 16). Yksittäisten ihmisten terveyden edistäminen on sidoksissa kansalaisten arkielämän valintoihin ja terveellisten elämäntapojen mahdollisuuksiin, kun taas yhteisötasolla terveyden edistäminen liittyy esimerkiksi lähiyhteisöjen terveyttä tukevien voimavarojen vahvistamiseen ja ylläpitämiseen (Saranki-Rantakokko–Seppänen 2011, 147).

Hyvinvoinninpalvelujärjestelmää ja kansalaisten hyvinvoinnin edistämistä voidaan tutkia ja kehittää erityisesti hankkeissa, jotka mahdollistavat myös uudenlaisten toimintamallien pilotoinnin. Hankkeet voivat osallistua tuottamaan esimerkiksi uudenlaisia toiminta- ja oppimisympäristöjä, jotka tukevat hyvinvointipalveluja ja hyvinvointiosaamista (vrt. Saranki-Rantakokko–Seppänen 2011, 151). Erilaiset hankkeet voivat omalta osaltaan auttaa tukemaan yksilöiden terveyttä vaalivia valintoja sekä vahvistaa terveyden taustatekijöitä, kuten elin- ja työoloja sekä palveluiden toimivuutta. Hankkeet osallistuvat myös tuottamaan arvokasta tietoa ihmisten terveysasenteista ja -käyttäytymisestä, minkä myötä voidaan löytää yhä toimivampia ratkaisuja ihmisten hyvinvoinnin/terveydentilan edistämiseen.

2.2 Hyvinvointimatkailu

Yleiset yhteiskunnan suuntaukset ja trendit, kuten väestön vanheneminen, entistä kuormittavampi työ sekä muutokset työelämän- ja vapaa-ajan keskinäisessä suhteessa ovat luoneet ja luovat yhä kasvavissa määrin kysyntää hyvinvointimatkailutuotteille (MEK 2005, 4). Hyvinvointi yhdistetään matkailuun yleisimmin silloin, kun puhutaan yleisellä tasolla elintasosta, elämänlaadusta ja elämäntyyleistä, ja kun matkailua pidetään yhtenä osana yleistä hyvinvointia ja elintasoja. Matkailun lähtöalueella korostuu erityisesti yksilöllinen hyvinvointi, kun taas kohdetasolla yhtei-

söllinen hyvinvointi on yleensä tarkastelun kohteena. (Suontausta–Tyni 2005, 29–36.) Suomi tunnetaan jo laajalti hyvinvointia, lepoa ja virkistäytymistä tarjoavana kohteena, jolle hyvinvointimatkailusta onkin muodostunut yksi keskeinen matkailubrändi. Erityisosaaminen (mm. teknologia, erityisruokavaliot), puhdas ilma, vesistöt ja metsä, rentoutuminen keskellä hiljaisuutta sekä liikunta luonnonkauniissa ja laadukkaassa ympäristössä muodostavat suomalaisen hyvinvointimatkailun perustan. (MEK 2009, 6.)

Hyvinvointimatkailu voidaan määritellä matkailijan terveydentilaa ylläpitäväksi ja edistäväksi sekä vireyttä elämään antavaksi matkailuksi, joka tuottaa asiakkaalle yksilöllistä ja kokonaisvaltaista hyvää oloa niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. (määritelmä: matkailun osaamiskeskus). Hyvinvointimatkailijan loman päämotiiveina eivät toimi erilaiset aktiviteetit, vaan oman itsensä ja kuntonsa hoitaminen. (MEK 2009, 3–5.) Hyvinvointimatkailun tavoitteena on pyrkiä tuottamaan matkailijalle ruumiillista ja henkistä hyvää oloa sekä mahdollistamaan irtautuminen arjen kiireistä (MEK 2012). Matkailun edistämiskeskuksen tekemän määritelmän mukaan hyvinvointimatkailu kuuluu käsitteenä terveysturmatkailun alaisuuteen ja pitää sisällään esimerkiksi ohjatut liikuntaohjelmat, luontaishoidot, ruokaan ja elämäntapaan liittyvät kurssit, mielen virkistykseen liittyvät tuotteet sekä hiljentymisen luonnossa. Myös erilaiset Wellness-tuotteet katsotaan lukeutuvan osaksi hyvinvointimatkailua. Tuotteita ovat siis moninaiset niin mielen, sielun ja ruumiin hyvinvointia elvyttävät ja ylläpitävät palvelut. (MEK 2005, 55–56.)

Luonnosta ja rauhasta nauttiminen, ulkoileminen ja luontoon tutustuminen sekä kulttuuriin liittyvät elämykset aina saunomisesta ruokailuun näyttäytyvät suomalaisen hyvinvointiloman vetovoimatekijöinä, joihin sisältyy merkittävä potentiaali hyvinvointimatkailun näkökulmasta (MEK 2012). Asiakasprofiilien, trendien ja heikkojen signaalien tunnistaminen sekä markkinointiyhteistyö ja verkostoituminen yli toimialan näyttäytyvät kuitenkin haasteina, joihin on kyettävä vastaamaan hyvinvointimatkailun kehittämiseksi tulevaisuudessa. Tärkeänä näyttäytyy myös hyvinvointimatkailuun keskittyvien hankkeiden toiminnan ja tuotosten entistä parempi hyödyntäminen ja levittäminen/jalostaminen. (MEK 2009, 7–8.)

2.3 Hyvinvointiteknologia

Kiinnostus hyvinvointiteknologiaa ja sen mahdollisuuksia kohtaan lisääntyy jatkuvasti. Erilaiset projektit ja hankkeet toimijoineen ovatkin lähteneet kehittämään ja kokeilemaan monipuolisesti teknologisia välineitä, sovelluksia ja palvelukonsepteja, jotka voivat tulevaisuudessa tarjota hyvinvoinnin edistämisen välineen yhä useammalle käyttäjälle. Hyvinvointiteknologian merkityksen kasvaessa kiihtyvällä vauhdilla hyvinvointialoilla käy toimivien käytäntöjen ja sovellusten luominen entistä

tärkeämmäksi. Hyvinvointiteknologiat voivat toimia keinona vastata tulevaisuuden haasteisiin niiden tarjotessa ratkaisuja pahenevaan resurssipulaan ja parantaessa palvelun laatua tehostamalla toimintaa ja vastaamalla asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin. (Suhonen–Ahtiainen–Siikanen 2007, 28.) Oikein käytettynä hyvinvointiteknologiat voivat parantaa ihmisten elämänlaatua ja helpottaa yksilöiden työtä sekä auttaa siirtymään entistä toimivampiin ja kokonaisvaltaisemmin hyvinvointia palveleviin ratkaisuihin.

Hyvinvointiteknologialla tarkoitetaan erilaisia teknisiä ratkaisuja, joiden avulla voidaan ylläpitää ja parantaa ihmisen elämänlaatua, hyvinvointia ja terveyttä. Sen tarkoituksena on lisätä joustavuutta ja tehokkuutta hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Hyvinvointiteknologia voidaan jaotella erikoituneeseen kommunikaatioteknologiaan, johon kuuluvat muun muassa erilaiset virtuaalitekniikan sovellukset sekä avustavaan teknologiaan, johon lukeutuvat esimerkiksi erilaiset fyysisen toimintakyvyn tai aistien alenemiseen liittyvät apuvälineet sekä muu kodin turvatekniikka. (Välikangas 2006, 18.) Hyvinvointiteknologiat ovat myös jaoteltavissa apuvälineteknologioihin (pyörätuolit, syömisen ja juomisen apuvälineet), kommunikaatio- ja informaatioteknologioihin (lukemisen, kirjoittamisen ja puhelimen käytön välineet), sosiaaliin teknologioihin ja turvallisuuteen (turvahälytínjärjestelmät, kuten turvarannekkeet), terveysteknologioihin (erilaiset seuranta- ja mittaustlaitteet) sekä asiakas-/potilastietojärjestelmiin (Ahtiainen–Auranne 2007, 17). Hyvinvointiteknologia on jo tänä päivänä olennainen osa arkea liikuntarajoitteisille, näkö- ja kuulovammaisille ja monille dementoituneille sekä sosiaali- ja terveysalan työntekijöille (Auranne–Sydänmaa 2007, 73), mutta tulevaisuudessa se voi palvella yhä useampia yksilöitä heidän omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan käsin.

Tulevaisuuden haasteina hyvinvointiteknologian kohdalla näyttäytyvät toimivien konseptien vakiinnuttaminen ja levittäminen sekä ihmisten rohkaiseminen teknologisten sovellusten pariin. Aidosti ihmisten tarpeita palvelevien hyvinvointiteknologioiden syntyminen ja uusien työvälineiden juurtuminen käyttöön vaativat toimintatapojen, tekniikan ja palveluiden yhtäaikaista kehittämistä, mikä edellyttää yhteistyötä tuottajien, teknologioiden kanssa työtätekevien sekä palveluiden käyttäjien välillä. Tämä mahdollistaa entistä toimivampien ja tarpeeseen vastaavien ratkaisujen luomisen. (Suhonen–Ahtiainen–Siikanen 2007, 22–28.) Teknologiset ratkaisut voivat edesauttaa ihmisten osallistumista ja itsenäisyyttä ja parantaa tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteutumista hyvinvointia palvelevilla aloilla.

2.4 Liikunta ja kilpaurheilu

Liikunnan merkitys ihmisten terveyteen ja jaksamiseen tiedostetaan yhä paremmin ja ihmisiä kannustetaan entistä enemmän oman hyvinvointinsa ylläpitoon liikunnallisen elämäntavan avulla. Liikunta ylläpitää fyysistä ja henkistä terveyttä sekä vähentää ennenaikaista kuolleisuutta. Liikunta toimii myös keinona ylläpitää ja kehittää fyysistä kuntoa ja toimintakykyä ikääntyessä. Liikuntaa parantaa yleistä elämänlaatua psyykkisen hyvinvoinnin ja paremman terveyden myötä. Liikunnan monista hyödyistä huolimatta suuri osa ihmisistä ei liiku tarpeeksi. Arvioiden mukaan lapsista ja nuorista noin kolmannes, työikäisistä yli kaksi kolmesta ja eläkeläisistä noin puolet liikkuu terveyden näkökulmasta riittämättömästi. (THL 2012.) Samalla kun vapaa-ajan liikunnan määrä on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana, ovat arkiliikunnan ja työhön liittyvän liikunnan määrät vähentyneet selvästi.

Liikunnallisen elämäntavan yhtenä muotona näyttäytyy kilpaurheilu, jonka tunnuspiirteinä voidaan pitää tulostason maksimointia, valmennuksellisuutta ja ohjelmointia sekä lajipainotteisuutta (tohtori.fi). Kilpaurheilulle tyypillistä on myös yksilön tai joukkueen taidoissa tai ylivoimaisuudessa kilpaileminen. Pääsääntöisesti kilpaurheilu edistää terveyttä ja suorituskykyä säännöllisen ja ohjelmoidun harjoittelun sekä terveiden elämäntapojen ansiosta. Suorituskyvyn ja tulostason maksimoinnissa harjoittelun tasapainoisuus ja terveellisyys voivat tosin ajoittain myös kärsiä. (tohtori.fi.) Ammattiurheilun suosio ja merkitys kasvavat jatkuvasti, vaikka urheilua harrastetaan yhä selvästi eniten amatööriopohjalta (Euroopan komissio 2007, 8).

Terveysvaikutustensa lisäksi urheilulla on myös kasvatuksellinen merkitys ja osansa sosiaalisessa sekä kulttuuri- ja virkistystoiminnassa. Urheilu kehittää tärkeitä arvoja, kuten joukkuehenkeä, yhteisvastuuta, suvaitsevaisuutta ja reilun pelin henkeä, jotka auttavat yksilöitä kehittymään ja toteuttamaan itseään. Urheilun välittämät arvot auttavat lisäämään tietoja, motivaatiota, taitoja ja valmiutta henkilökohtaiseen ponnisteluun. Urheilun voi katsoa edistävän myös merkittävästi taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja yhteiskunnan integroituneisuutta. (Euroopan komissio 2007, 6–15.)

Suomessa on luotu erilaisia tukitoimia nuorten urheilijoiden tilanteeseen, jollaisiksi lukeutuvat muun muassa maamme monet urheilulukiot ja urheiluakatemit. Kansallisen urheiluakatemioiden verkoston merkittävänä lenkinä Lapin alueella toimii Lapin urheiluakatemia, jonka rooli pohjoissuomalaisen kilpaurheilijoiden kannalta on merkittävä. Yhtenä tulevaisuuden haasteena kilpaurheilua ajatellen voidaan pitää muun muassa kansainvälisen yhteistyön vahvistamista ja entistä toimivampien yhteistyömuotojen löytämistä. Huomiota tulisi kiinnittää muun muassa urheilijoiden koulutusmahdollisuuksien kehittämiseen siten, että urheilijat voisivat valita opintoja ulkomaisista korkeakouluista ja päästä sitä kautta opiskelemaan ym-

päristöön, jossa oman lajin täysipainoinen harjoittelu olisi mahdollista. Myös etä-opiskelun kehittäminen esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikan sovellusten avulla helpottaisi merkittävästi urheiluvien nuorten opiskelua (ks. Yrjölä 2012).

Liikunta ja urheilu näyttäytyvät merkittävänä kansanterveyden kohentajina, mikä myötä niiden eteen tehtävä työ määrittyy vuosi vuodelta merkityksellisemmäksi. Liikunnallisen elämäntavan mukanaan tuomat hyödyt ovat moninaiset, minkä vuoksi ihmisiä tulee kannustaa erilaisten toimien avulla entistä aktiivisempaan elämään. Hankkeet voivat toimia tehokkaina välineinä liikuntainnostuksen kasvattamiseen sekä urheilumahdollisuuksien parantamiseen. Hankkeiden avulla huomio voidaan kohdistaa yksittäisiin ongelmakohtiin tai edistää liikunnan ja urheilun kiinnostavuutta laajemmassa mittakaavassa. Molempia lähestymistapoja tarvitaan, jotta liikunta ja urheilu kiinnittyvät osaksi yhä useamman suomalaisen elämää.

2.5 Osaamisen ja asiantuntijuuden kehittäminen

Muuttuva toimintaympäristö ja sen mukanaan tuomat haasteet korostavat elinikäistä oppimista niin yksilö-, organisaatio- kuin yhteiskuntatasolla. Osaamisen ja tiedon tuottamisen vaade kohdistuu työorganisaatioihin ja korkeakouluihin myös ammatikorkeakouluihin (Poikela ja Poikela 2005, 11). Aho (2007) toteaa koulutus- ja työvoimapolitiikassa korostuvan käsityksen siitä, että koulutuksen ja työelämän kohtaaminen on rakennettava koulutusjärjestelmään sisälle ja kehitettävä elinikäisen oppimisen polkuja. (Aho 2007, 23.) Työelämäläheiset hankkeet ovat yksi tapa vaalia, tukea ja kehittää elinikäistä oppimista ja osaamista.

Oppimisella voidaan viitata kaikkeen oppimiseen riippumatta siitä, missä tilanteessa ja ympäristössä oppimista tapahtuu. Oppimisen tavoitteena on osaamisen kehittyminen ja perinteinen määritelmä osaamisesta sisältää tietojen, taitojen ja asenteiden kokonaisuuden, jota kehitetään koulutuksessa, työssä tai muussa toiminnassa. (OPM 2007, 53.) Poikela (2003) kuvaa osaamisen tuottamisen tärkeimpinä elementteinä objektiivista, subjektiivista, potentiaalista ja hiljaista tietoa. Hänen mukaansa tieto ei enää jakaudu teoreettiseen (mitä) ja käytännölliseen (miten) tietoon, vaan teoreettiseen mitä-tietoon, käytännön mitä-tietoon ja kokemukselliseen miten-tietoon. Oppimisessa ja asiantuntijaksi kehittymisessä kokemuksellisuudella on täten tärkeä merkitys.

Kallberg (2007) toteaa, että asiantuntija nimikettä ei käytetä sen vuoksi, että yksilöllä olisi kaikki tarpeellinen tieto, vaan että hän ymmärtää asioiden yhteyksiä ja periaatteita. Asiantuntija kykenee tukeutumaan aikaisemmin hankkimaansa tietoon luodessaan uutta tietoa ja uusia käytäntöjä. Tämä toteutuu tilanteissa, jota kukaan ei ole aikaisemmin kohdannut ja ratkaissut. (Kallberg 2007, 22.) Työelämän ympä-

ristöissä ongelmat voivat olla epäselviä ja saatavilla oleva tieto voi olla puutteellista tai epäselvää. Asiantuntijuus on kiinnittynyt erilaisiin työelämän käytäntöihin ja näissä käytännöissä osaaminen ilmenee usein esille tulevien ongelmien ratkaisemisessa. (Palonen– Gruber 2010, 49.) Työelämässä esiin tulevat ongelmat eli ratkaisuja edellyttävät tilanteet, edellyttävät kokonaisvaltaista osaamista. Osaaminen kehittyy pitkällisessä oppimisen prosessissa teorian tiedon, käytännön tiedon ja kokemustiedon hyödyntämisenä erilaisissa oppimisympäristöissä.

Tynjälä (2010, 83) on erotellut tiedon lajeja ja asiantuntijuuden muodostumista neljän tiedon elementin kautta. Asiantuntijuus muodostuu teoreettisesta tai käsitteellisestä tiedosta, käytännöllisestä tai kokemuksellisesta tiedosta, toiminnan säätelyä koskevasta tiedosta (itsesäätelytieto) ja sosiokulttuurisesta tiedosta. Kolme ensimmäistä tiedon elementtiä ovat persoonallisen tiedon muotoja ja neljäs, sosiokulttuurinen tieto ei ole yksilötason tietämystä. Tämä tietolaji liittyy sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytäntöihin ja muodostaa asiantuntijatiedon kehiksen. Hänen mukaansa asiantuntijuus ei pääse kehittymään ilman mahdollisuuksia osallistua asiantuntijayhteisön toimintaan, kuten esimerkiksi työelämäprojekteihin.

Työelämläheiset tutkimus- ja kehittämishankkeet ovat oppimisympäristöjä ammattikorkeakoulun opiskelijoille, opettajille ja työelämän johdolle ja työntekijöille. Yhdessä kehittämällä voi tuloksena syntyä uusia toimintamalleja, uusia työkäytäntöjä ja uusia tuotteita. Näissä oppimisympäristöissä kaikilla osapuolilla on yhdessä mahdollisuus toteuttaa elinikäisen oppimisen periaatetta, asiantuntijaksi kehittymistä, luovuutta ja innovatiivisia ratkaisuja.

3 TERVEYS JA TOIMINTAKYKY

3.1 Poronhoitajien työhyvinvointi -koulutushanke

Tarja Pykäläinen, projektipäällikkö

Hankkeen tavoitteet

Poronhoitajien työhyvinvointi -koulutushankkeen tavoitteena on parantaa poronhoitajien osaamista, jotta he huolehtisivat omasta työ- ja toimintakyvystään, työssä jaksamisestaan sekä työyhteisönsä ja lähipiirinsä hyvinvoinnista. Lisäksi hankkeen tavoitteena on kehittää poronhoitajien työterveyshuoltoa yhteistyössä poronhoitajien ja poronhoitoalueen työterveyshuollon toimijoiden kanssa. Hankkeessa toteutettavien koulutusten tavoitteena on synnyttää osaamista, joka jatkuu omana toimintana hankkeen jälkeen. Hankkeen toiminta-aika on 1.8.2009–31.12.2012. Hanketta hallinnoi Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Toimenpiteet

Hanke tarjoaa koko poronhoitoalueen poronhoitajille ja perheille yhteistoiminnalliseen ja kokemukselliseen oppimiseen perustuvaa koulutusta ja toimintaa valituilla sisältöalueilla. Hankkeen tarjoamia koulutussisältöjä ovat muun muassa poromiehen hyvinvointiin vaikuttavat asiat työssä ja parisuhteessa, vuorovaikutuksen merkitys omaan jaksamiseen ja ihmissuhteisiin sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen arjen voimavarojen avulla. Muita koulutusaiheita ovat vertaistuen toimiminen hyvinvoinnin voimavarana sekä työterveyshuollon palvelujen mahdollisuudet yksilön ja työyhteisön työhyvinvoinnin tukemiseen. Hankkeeseen sisältyy myös ensiapukoulutuksen tarjoaminen.

Toteutus

Koulutuksia tarjotaan paikkakuntaakohtaisina ja alueellisina koulutuksina koko poronhoitoalueella. Lähestymistapa ja työote ovat perhe- ja yhteisökeskeisiä. Toimintatavoissa otetaan huomioon kohderyhmän toiveet ja mahdollisuudet osallistua koulutuksiin poronhoitotyön ohessa.

Hanke on hyvin verkostoitunut ja tekee yhteistyötä poronhoitoalueella toimivien hankkeiden, järjestöjen ja toimijoiden kanssa, kuten poronhoitoalueen kuntien, Paliskuntain yhdistyksen, Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela), SPR, Sami Sosterin ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen (SOGSAKK), Invaliidiliiton Lapin kuntoutuskeskuksen (ILKKA), poronhoitoalueen työterveyshuoltojen sekä Työterveyslaitos Kuopion ja Porotalousyrittämisen erilaiset oppimisympäristöt -hankkeen sekä Järjestöt kylissä -hankkeen kanssa.

Koulutukset toteutuvat yhteistyössä Rovaniemen ammattikorkeakoulun (RAMK), Ounasvaaran kampuksen koulutusohjelmien asiantuntijaopettajien ja opiskelijoiden sekä Lapin ammatillisen opiston (LAO) asiantuntijaopettajien ja opiskelijoiden kanssa. Hanke tekee yhteistyötä myös Lapin yliopiston kanssa hyödyntämällä muun muassa poronhoitajille tehtyjen tutkimusten tuloksia.

Hanke tekee työelämäyhteistyötä poronhoitoalueen itsenäisten yrittäjien kanssa muun muassa ensiapukoulutusten toteuttamisessa. Alueellisten ja paikallisten koulutusten järjestämisessä hanke tekee yhteistyötä yrittäjien ja toimijoiden kanssa koko poronhoitoalueella.

Opiskelijoille hanke tarjoaa erilaisen autenttisen oppimisympäristön ja mahdollisuuden perehtyä poronhoitajien elämään sekä saada syvällistä tietoa poronhoitajien perinneammattin kulttuurista ja arjesta sekä haasteista.

Rahoitus

ELY- keskus on myöntänyt hankkeelle valtion tukea sekä Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastoista Eurooppa investoi maaseutualueisiin -rahaston tukea. Lisäksi hanke on saanut yksityistä tukea Paliskuntain yhdistykseltä sekä kuntarahaa osalta poronhoitoalueen kunnista.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

3.2 Ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen

Raija Tuovinen ja Marita Turulin, projektikoordinaattorit

Korkeakoulukonsernihanke IkäEhyt

Keväällä 2011 käynnistyneessä IkäEhyt-hankkeessa kehitetään ikäihmisille suunnattuja hyvinvointia tukevia palvelumalleja ja työmenetelmiä. Tavoitteena on edistää ikäihmisten elämänlaadun kokemusta ja itsenäistä arjessa selviytymistä sekä heille suunnattujen palvelujen oikeaa ja tasa-arvoista kohdentumista. Ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen -hanke (IkäEhyt) on Lapin korkeakoulukonsernin (LUC) yhteishanke, jossa ovat mukana Lapin yliopisto sekä Kemi-Tornion (KTAMK) ja Rovaniemen (RAMK) ammattikorkeakoulut. Euroopan sosiaalirahaston tukeman hankkeen rahoittajaviranomaisena toimii Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Rahoitusta ovat myöntäneet myös mukana olevat kunnat. KTAMK hallinnoi hanketta, jonka toiminta-aika on 1.3.2011–31.8.2013. Hankkeen lähtökohtana on LUC:n innovaatio-ohjelman 2009-2012 Hyvinvoinnin Lappi -osio.

Ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen

Ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen -hankkeen taustalla on uudenlainen ikääntymiskäsitys sekä sosio-kulttuurinen vanhuskäsitys. Keskeistä on ikääntyneiden omien voimavarojen hyödyntäminen, vanhuslähtöisyys sekä ikääntyneiden arjen tasolla toimiminen. Hankkeen tavoitteena on lappilaisten ikäihmisten (kolmasikäläiset ja vanhukset) hyvinvoinnin, elämänlaadun ja elämänhallinnan tukeminen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi kiinnitetään erityistä huomiota ikääntyneiden terveyden, selviytymisen ja toimijuuden edistämiseen.

IkäEhyt-hankkeen tarkoituksena on *lappilaisten ikäihmisten* hyvinvoinnin, elämänlaadun ja elämänhallinnan tukeminen kehittämällä heille suunnattuja palvelumalleja ja työmenetelmiä. Taustalla ovat ikääntyvän väestön muuttuvat tarpeet sekä ymmärrys vanhenemisesta yksilöllisenä ja monikasvoisena ilmiönä. Hankkeessa on mukana neljätoista Lapin kuntaa*, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (Poske) Lapin yksikkö, alan järjestöjä sekä yrityksiä.

*Enontekiö, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Pello, Posio, Rovaniemi, Salla, Sodankylä, Tornio, Tervola ja Ylitornio.

Kolme työpakettia

Hankkeen toteutus on jaettu kolmeen eri työpakettiin, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun vastuulla on seniori- ja vanhustyön palvelujen monituottajamallin kehittäminen, sisältäen toimintakyvyn arviointityökalun käyttöönottoa sekä kotipalvelun ja kotisairaanhoidon toiminnan prosessien selkiyttämistä. Lisäksi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu hallinnoi hanketta. Lapin yliopisto vastaa palvelumuotoilun soveltamisesta ikäihmisten hyvinvointipalveluissa sekä osallistavien ja yhteisöllisten taidetoimintamallien kehittämisestä. Lapin yliopisto tuo hankkeeseen myös sosiaaligerontologista osaamista sekä vastaa hankkeen arvioinnin toteuttamisesta. Rovaniemen ammattikorkeakoulu vastaa monitoimijaisen seniori- ja vanhustyön kuntoutusmenetelmien kehittämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten, taide- ja kulttuuriosajien sekä ammattikorkeakoulujen ja yliopiston asiantuntijoiden yhteistoimintana.

Rovaniemen ammattikorkeakoulun toteuttamassa työpaketissa kehitetään ja kekeillaan pohjoiseen sosiokulttuuriseen tilanteeseen ja ympäristöön soveltuvia kulttuuri- ja taidelähtöisiä työmenetelmiä hoito- ja hoivatyöhön. Työpaketissa pyritään vahvistamaan seniori- ja vanhustyön toimijoiden taide- ja kulttuurilähtöisten työmenetelmien osaamista koulutuksen avulla ja niiden juurruttamista hoito- ja hoivatyön arkeen. Tavoitteena on myös sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisääminen muun muassa tekemällä yhteistyötä ikäihmisten, koulujen, päivähoidon, kansalaisopiston sekä kolmannen sektorin ja yritysten kanssa. Hankkeessa rohkaistaan taide- ja kulttuuripuolen toimijoita yhteistyöhön ja palveluiden tuottamiseen ikäihmisille. Kehittämistyön keskeisinä sisältöinä ovat olleet kuvataide, musiikki, draama, muistelu, piha ja puutarha sekä liikunta.

Hankkeen tieteellinen johtoryhmä koordinoi hankkeen monitieteellistä tutkimusta. Johtoryhmän jäsenet koostuvat hankkeen osatoteuttajien edustajista. Tutkimusaineistoa kerätään eri menetelmin toimintaan osallistuvilta ikääntyneiltä ja pilottikuntien hoitohenkilöstöltä. Lapin yliopistolla on päävastuu hankkeen arvioinnista ja tutkimuksesta. Korkeakoulujen henkilöstön asiantuntemusta sekä opiskelijoiden opintoja kytetään kehitystyöhön yli tiedekunta- ja koulutusohjelmarajojen.

Saumatonta yhteistyötä ja opintojen integraatiota konsernihankkeessa

Lapin korkeakoulukonsernin yhteishankkeena saumaton yhteistyö on tärkeää. Eri osatoteuttajien koordinaattorit pitävät säännöllisesti yhteyttä, pääsääntöisesti etäteknologiaa hyödyntäen, iLinc-istuntojen kautta. Noin kerran kuukaudessa järjestetään isompi palaveri, johon osallistuvat kaikki hanketyöntekijät. Kokouksissa käydään läpi kaikkien työpakettien kuulumiset sekä pohditaan yhdessä esille tulleita ongelmakohtia. Lisäksi kaikille konsernihankkeen toimijoille on järjestetty kaksi kertaa

työpaja, jossa on arvioitu hankkeen toimintaa ja tavoitteiden saavuttamista. Jokaisen korkeakoulun omista tavoitteista huolimatta yhteistyötä tehdään tiiviisti ja eri kunnissa tehtävää kehittämistyötä suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä. Yhteistyö RAMK:n ja Lapin yliopiston kanssa sekä opiskelijoiden integroiminen näkyvät muun muassa Posion terveyskeskuksen vuodeosaston sisustuksen suunnittelussa, Rautiosaaren sisäpihaprojektissa sekä Rovaniemen päiväpalvelun henkilökunnan ja asukkaiden muistelun tukemiseksi järjestetyssä videointi- ja valokuvankäsittelykoulutuksessa. Yhteistyötä on virinnyt myös eri hankkeiden, kuten Snow Works- ja Green Care -hankkeiden kanssa.

Opiskelijoita on integroitu hankkeeseen esimerkillisesti. Hanke oli mukana RAMK:n sisäisessä auditoinnissa keväällä 2012, jolloin alun todettiin olleen hyvä, minkä pohjalta integraatiota voidaan kehittää edelleen. RAMK:n hoito- ja terveydenhoitotyön, fysioterapian ja terveyden edistämisen (YAMK) opiskelijat ovat osallistuneet työmenetelmien kehittämiseen ja pilotointiin. Opiskelijat ovat näin laajentaneet osaamistaan hoitotyön menetelmien ja hanketyöskentelyn osalta. Samoin hoitotyön ja fysioterapian opettajille taide- ja kulttuurilähtöiset työmenetelmät ovat tuoneet uuden näkökulman ja mielenkiintoisen lisän opetukseen.

YAMK:n opiskelijat kartoittivat kuntien hoito- ja hoivahenkilöstön taiteen ja kulttuurin harrastuneisuutta sekä asenteita ja osaamista taide- ja kulttuurilähtöisiin työmenetelmiin ja niiden käyttöön. Opiskelijat saivat kosketuspinnan koko tutkimusprosessiin sekä hoito- ja hoivatyön kehittämiseen. Kyselyn tuloksia käytetään huomioitaessa kuntien hoito- ja hoiva-alan henkilöstön valmiuksia ja osaamista taide- ja kulttuurilähtöisten työmenetelmien käytössä.

Hoitotyön opiskelijat ovat pilotoineet musiikkilähtöisiä hoitotyön menetelmiä käytännön harjoittelujaksoillaan. Syksyn 2012 aikana opiskelijat pilotoivat myös erilaisia aistielämyksiä hoitotyön menetelmänä. Tavoitteena on toiminnan jatkuminen lukukausittain ja sen kehittäminen opiskelijoiden palautteen perusteella. Opiskelijat tuovat myös esiin jo käytössä olevia toimintoja rakentamalla ”vuosikelloa” eri vuodenaikoina tapahtuvista taide- ja kulttuuritoiminnoista hoitoyksiköissä. Samalla he kiinnittävät huomiota taide- ja kulttuuritoimintojen järjestämisen tapoihin sekä niiden kustannuksiin.

Fysioterapian opiskelijat suunnittelevat lukukausittain liikuntatuokioita Rovaniemen Päiväpalvelun asiakkaille. Rautiosaaren sisäpihaprojektiin osallistui Rovaniemen kaupungin toimijoiden sekä Rautiosaaren henkilökunnan ja asukkaiden lisäksi yksi RAMK:n hoitotyön opiskelija puutarhasuunnittelun ja -terapian asiantuntijana sekä fysioterapian opettaja ergonomian suunnittelijana. RAMK:n hoitotyön opiskelijoiden hankkeen teemoihin liittyviä opinnäytetöitä on valmistunut yksi ja valmistuu vielä kaksi ennen hankkeen päättymistä.

Esimerkkinä konsernihankkeen yhteistyöstä on myös IkäEhyt-hankkeen osallistuminen valtakunnallisen vanhusten viikon toimintaan sekä Rovaniemellä että Kemissä. Rovaniemen kaupungintalolla järjestetään jo perinteeksi muodostunut paneelikeskustelutilaisuus johtavien viranhaltijoiden ja ikääntyneiden välille. Tilaisuuden suunnittelu ja toteutus tapahtuu yhteistyössä hankkeen kaikkien työpakettien edustajien, Rovaniemen ikäneuvoston ja RAMK:n sekä Kemi-Tornion opiskelijoiden kanssa.

Hankkeen toiminta-aikaa on vielä jäljellä noin vuosi. Osassa pilottikohteista tavoitteet ovat melkein saavutetut, joissakin tavoitteita täydennetään vielä syksyn ja kevään 2013 aikana. Pilottikohteiden henkilökunta, ikääntyneet ja omaiset ovat olleet tyytyväisiä muutoksiin, joita hankkeen aikana on tehty. Esimerkkeinä toimivat terveyskeskussairaalan pitkäaikaishoito-osaston musiikkihuone, Rautiosaaren sisäpihan kunnostus sekä lumityöpajat yhteistyössä yrittäjien, koululaisten ja hankkeen kanssa.

The logo for IkäEhyt, featuring the text "IKÄEHYT" in a stylized, bold, yellow-green font.The logo for "Vipuvoimaa EU:lta 2007-2013", with "Vipuvoimaa" in green, "EU:lta" in large grey letters, and "2007-2013" in small green letters below.The logo for Rovaniemen ammattikorkeakoulu, featuring a stylized multi-colored 'A' shape.

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

The logo for Lapin korkeakoulukonsortio, featuring a stylized green leaf-like shape above the text "LUC".

Lapin korkeakoulukonsortio
LUC

The logo for Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, featuring a stylized multi-colored 'K' shape.

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

The logo for the University of Lapland, featuring a stylized blue snowflake-like shape.

UNIVERSITY OF LAPLAND
LAPIN YLIOPISTO

The logo for Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, featuring a stylized green and blue 'E' shape.

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

The flag of the European Union, featuring a blue rectangle with twelve yellow stars arranged in a circle.

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

3.3 Lapin Letka — sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen Lapissa

Sirkka Havela, projektikoordinaattori

Lapin Letka on sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa ja työelämässä edistävä hanke, jota hallinnoi Lapin ammattiopisto. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ja rahoittajaviranomaisena toimii Lapin ELY -keskus. Hankkeen toiminta-alue on Lappi ja toteutusaika 1.3.2008–31.12.2013.

Lapin ammattiopiston ja kahdeksan muun toimijan yhdessä toteuttama Lapin Letka on osa työ- ja elinkeinoministeriön valtakunnallista Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja valtavirtaistaminen Valtava -kehittämishjelmaa. Lapin ammattiopisto toimii hankkeen vastuullisena toteuttajana ja koordinoi hanketta.

Lapin Letka -hankkeeseen on sitoutunut kahdeksan yhteistyötahoa, jotka ovat Humanistinen ammattikorkeakoulu (Tornion toimipiste), ammattiopisto Lappia, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Perä-Pohjolan opisto, Sallan kunta, Lapin liitto sekä Lapin yliopisto. Lapin yliopiston tehtävänä on luoda tämänhetkinen kuva rakennemuutoksesta johtuvien työmarkkinatilanteiden ilmiöistä Kemijärvellä segregaatian näkökulmasta. Tavoitteena on kehittää segregaatian purkamisen mahdollistavia ohjauskäytäntöjä yhdessä työvoimaneuvojien sekä rekrytointikäytäntöjä yhdessä työpaikkojen rekrytoinnista vastaavien henkilöiden kanssa. Hankkeen ohjausryhmässä on jäsen jokaisesta organisaatiosta ja lisäksi hankkeen ohjausryhmän toimintaan osallistuu Kuntaliiton edustaja.

Lapin Letka -hankkeen tavoitteena on sukupuolten välisen horisontaalisen ja vertikaalisen segregaatian vähentäminen suunnitelmallisesti Lapin koulutus- ja työmarkkinoilla. Hanke edistää sekä naisten että miesten kiinnostusta ja pääsyä perinteisesti vastakkaisen sukupuolen valloittamille aloille. Lisäksi tavoitteena on pyrkiä tiedottamisen avulla muokkaamaan lappilaisten asenteita ja lisätä tietoutta eri ammattialoista horisontaalisen ja vertikaalisen segregaatian lieventämiseksi erityisesti koulutus- ja ohjaushenkilöstön keskuudessa.

Hankkeen kohderyhmänä oppilaitoksissa ovat opetushenkilökunta, vanhemmat ja oppilaat. Kunnista ja kuntayhtymistä kohderyhmänä ovat työntekijät sekä luottamushenkilöt. Lisäksi kohderyhmänä ovat työttömät työnhakijat, työttömyysuhan alaiset henkilöt ja työvoimatoimiston ohjaus- ja neuvontahenkilöstö sekä työvoimapolitiittista koulutusta tarjoavat tahot, työpaikkojen rekrytoijat, johtoporras sekä työntekijät.

Hankkeen toiminta Rovaniemen ammattikorkeakoulussa

Rovaniemen ammattikorkeakoulu aloitti hankkeen toteutuksen syksyllä 2009. RAMK:n työryhmään kuuluvat lehtori Jyrki Huhtaniska tuotantoaloilta, lehtori Petri Pälli palvelualoilta ja lehtori Sirkka Havela hyvinvointialoilta. Työryhmän ensimmäisenä tavoitteena oli laatia oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelman laatiminen aloitettiin Webropol-tasa-arvokyselyllä, jonka kohderyhmänä olivat sekä opiskelijat että henkilökunta. Tasa-arvosuunnitelma valmistui vuonna 2011 ja RAMK:n johtoryhmä hyväksyi sen keväällä 2012. Tasa-arvosuunnitelman toteutuminen ja sen mittaaminen on osa RAMK:ssa tehtävää laatutyötä.

RAMK:ssa tasa-arvoon liittyvän keskustelun virittämiseksi ja asian eteenpäin viemiseksi on henkilöstölle järjestetty muun muassa Lapin Letka -hanketta ja sen sisältöä koskeva koulutustilaisuus 2010 helmikuussa. Lisäksi RAMK:n henkilöstölle on järjestetty asiantuntijaluento tasa-arvosta. Ystävänäpäivänä 14.2.2011 järjestettiin opiskelijakunta Camoksen toimesta tasa-arvotapahtuma Rantavitikan kampuksella.

Rovaniemen ammattikorkeakoulussa on pyritty lisäämään myös tiedottamista Lapin Letka -hankkeessa tapahtuvasta toiminnasta. Koulutusalojen tiimeissä on kerrottu Lapin Letka -hankkeen ajankohtaisista asioista. Lisäksi henkilökunnalta on pyydetty kommentteja muun muassa RAMK:n tasa-arvosuunnitelmaan.

RAMK:n markkinointimateriaalia on kehitetty Lapin Letka -hankkeen myötävaikutuksella, mistä esimerkkinä voidaan mainita insinöörikoulutukseen liittyvä materiaali. Hankkeen toimijat ovat myös suunnitelleet ja laatineet yhdessä verkko-opinnot tasa-arvosta (10 op.), joita RAMK:n opiskelijat voivat hyödyntää muun muassa vapaasti valittavina opintoina.

Syksyllä 2012 tasa-arvosuunnitelman mukaisesti kaikille aloittaville opiskelijoille RAMK:ssa pidetään 2 tunnin mittainen opetustapahtuma toiminnallisien menetelmien tasa-arvosta. Lisäksi jokainen RAMK:n opettaja huomioi tasa-arvoasian omassa opetuksessaan. Opiskelijan opinto-oppaaseen 2013 lisätään maininta tasa-arvosta ja RAMK:n tasa-arvosuunnitelmasta.

Syksyn 2012 ja kevään 2013 tärkeimpänä tavoitteena on RAMK:n tasa-arvosuunnitelman jalkauttaminen käytäntöön. Lisäksi tavoitteena on kiinnittää huomiota siihen, miten tasa-arvosuunnitelman toteutumista arvioidaan ja tehdään mahdollisia kehittämis ehdotuksia kyseisen asian suhteen. Tähän prosessiin tarvitaan jokaisen RAMKilaisen panos.

3.4 Woollen innovations — Lappilaisen lampaan villa- ja huopamateriaalin tutkimushanke

Reeta Sipola, projektipäällikkö ja Marju Määttä, projektitutkija

Hankkeen tausta ja tarkoitus

Woollen Innovations -hankkeessa (1.1.2012–31.12.2013) tutkitaan pohjoisen lampaan villan ja villasta valmistetun huovan ominaisuuksia sekä niiden vaikutuksia hyvinvoinnin edistämiseen. Hankkeen tarkoituksena on tuottaa tutkittua ja hyödynnettävissä olevaa tietoa hoitavan villan ja villamateriaalin ominaisuuksien parantamisesta ja soveltamiskohteista. Hankkeen aikana tutkitaan muun muassa villa- ja huopamateriaalin kosteuden ja kylmyyden eristämiskykyä, hoitavia ja terveyttä edistäviä sekä hyvinvointiin vaikuttavia ominaisuuksia, huollettavuutta ja pesua sekä käytettävyyttä. Lisäksi hankkeessa tutkitaan sekä huovan värjäystä ja kuviointia ekologisista menetelmistä Lapin luonnosta saatavilla väriaineilla että erilaisten kasvipäristöjen uutteiden yhdistämistä villaan. Tutkimusten toteutuksessa hyödynnetään hanketoimijoiden vahvaa arktista osaamista ja tiivistä yhteistyötä. Hanke toteutetaan Lapin yliopiston ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun rinnakkaishankkeina ja siinä hyödynnetään Hoitava Villa -hankkeen (2006–2007) tuoteinnovaatioiden tutkimuksen tuloksia.

Hankkeen tavoitteet ja toteutus

Woollen Innovations -hankkeen tavoitteena on tutkia villa- ja huopamateriaalin mahdollisuuksia uusissa käyttösovelluksissa. Tutkimushankkeen yhtenä tavoitteena on kartoittaa ja kehittää uusia tekstiilien käyttökohteita villan hyödyntämiseksi innovatiivisena materiaalina kehittyvissä toimintaympäristöissä. Lisäksi hankkeen tavoitteena on ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen eri elementtien ja ongelma-alueiden tutkimuksella. Hankkeen tavoitteet ja niihin liittyvät tutkimukset on jaettu neljään työpakettiin. Työpaketissa 1 keskitytään tutkimaan hoitavia ja terveyttä edistäviä tuotteita. Työpaketissa 2 perehdytään villan hyödyntämisen tutkimiseen liittyen työssä käytettäviin varusteisiin ja erityisryhmien ulkoliikuntavarusteisiin. Työpaketissa 3 tutkitaan sisätiloissa käytettäviä sisustustuotteita, ja työpaketti 4 keskittyy lumi- ja jäärakentamisessa käytettävien huopatuotteiden tutkimukseen.

Tutkimusten tavoitteena on villan hyödyntäminen uusissa, innovatiivisissa käyttökohteissa sekä villan hyödyntämismahdollisuuksien parantaminen ja monipuolistaminen. Tutkimusten tarkoituksena on myös löytää uusia ratkaisuja hoitaviin ja terveyttä edistäviin tuotteisiin ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkimusten

kautta pyritään lisäksi saamaan uutta tietoa villahuovan hyödyntämisestä työasusteissa ja varusteissa. Villan ja villahuovan sekä niistä valmistettujen tuotteiden ominaisuuksien tutkimus tuo hyödynnettävissä olevaa tietoa myös kyseisiin asioihin liittyvien alojen kehitystarpeisiin.

Woollen Innovations -hanke toteutetaan kiinteässä yhteistyössä Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston kanssa. Tutkimusosioissa molemmilla osatoteuttajilla on omat vastualueensa, mutta käytännön toteutuksessa vuorovaihtus on jatkuvaa ja osiot nivoutuvat tiiviisti yhteen. Hankkeen aikana tehdään laajaa yhteistyötä useiden eri yritysten, organisaatioiden ja oppilaitosten kanssa. Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta, Body-Fit-mittastudio (kehoskanneri/TEVA), TeMuTek-laboratorio (TEVA), Rovaniemen ammattikorkeakoulun tuotantoalat, hyvinvointialat, palvelualat, Arctic Power -laboratorio, lihashallintastudio ja Virtuaalikeskus (ENVI). Muita yhteistyötohoja ovat Rovaniemen kaupungin maaseutuosasto, Ejendals Suomi Oy, , Santa Park Oy, Detria Oy, Kolpeneen palvelukeskus, Erityislasten omaiset ELO ry, Noolan Oy, Hullu Poro Oy, Snowflake Oy, Hotel Santa Claus, Osuuskunta Kaamoskehrä ja Tmi Inkeri Keskitalo.

Hankkeen tulokset

Hanke kiinnittyy TKI-toiminnan kautta lappilaisen matkailun, maaseutuelinkeinojen, tekstiili- ja vaatetusalojen sekä luonnonvara-alojen kehittämiseen. Tutkimustulosten kautta Lappi profiloituu kestävään kehitykseen pohjautuvan muotoilun ja hyvinvoinnin osaamiskeskittymäksi. Hanke palvelee myös villaa tuottavia ja villatuotteita valmistavia yrityksiä, villasta valmistettuja tuotteita käyttäviä työpaikkoja, matkailuyrityksiä, hoitoympäristöjä ja erityiskäyttäjiä.

Hankkeen tuloksena syntyy tietoa innovatiivisista, hoitavista ja terveyttä edistävästä tuotteista ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä tietämystä uusista villan ja villahuovan hyödyntämismahdollisuuksista työasusteissa ja varusteissa eri käyttäjäryhmillä ja eri ympäristöissä. Tutkimukset tuottavat tietoa uusista ratkaisuista ja käyttökohteista villahuovan hyödyntämiseksi sisätiloissa ja kylmärakentamisessa. Tutkimusten avulla saadaan tietoa villan ja villahuovan ekologisista värjäys- ja kuviointimenetelmistä Lapin luonnosta saatavilla väriaineilla sekä käsittelyjen soveltuvuudesta eri tuotteille ja eri käyttökohteissa.

Tutkimusten tuloksena syntyy tietoa kasviperäisten käsittelyjen toteuttamismenetelmistä ja niiden soveltuvuudesta villamateriaalille sekä tietoa villasta ja villahuovasta valmistettujen tuotteiden huollettavuudesta, pesusta ja hygieenisyydestä. Lisäksi tutkimukset tuottavat ymmärrystä villan käsittelystä (puhdistus, karstausta) ja sen vaikutuksesta huovan valmistukseen eri vahvuuksina sekä hoitavien ja terve-

yttä edistävien villatuotteiden suunnittelusta ja valmistuksesta. Hanke tuottaa tietoa myös Body-Fit-mittausstudioissa toteutettujen mittausten ja sovitusten sekä työasusteiden ja varusteiden suunnittelu- ja valmistusprosessissa. Tutkimusten kautta saadaan tietoa sekä Arctic Power Lab -kylmälaboratorion että lihashallintastudion ja hyvinvointialojen virtuaalikeskuksen (ENVI) käyttömahdollisuuksista terveyttä edistävien ja työhyvinvointia lisäävien villamateriaalien tutkimuksessa ja yritysyhteistyössä.

Hankkeen tutkimustulosten avulla kehitetään lisäksi Rovaniemen ammattikorkeakoulun keskeisiä teemoja, joita ovat muun muassa arktinen testaus ja tuotetutkimus lumi- ja jäärakennetussa ympäristössä sekä pohjoisten luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen.

3.5 Pohjoinen Hyvinvointikeskus

Mika Rahkola, projektikoordinaattori

Urheilufysioterapiasta käsin koulutuksen, urheilun ja matkailun kehittämiseen - pilottihanke on selvitys Ounasvaaran urheilu-, terveys-, koulutus- ja matkailupalvelut yhteen kokoavan, verkottuvan ja palvelua edelleen jalostavan toimintamallin luomiseksi. Tavoitteena on kartoittaa keinot uusien monialaisten yhteistyömahdollisuuksien luomiseksi jo olemassa olevien palveluiden ja rakenteiden pohjalta. Pyrkimyksenä on innovoida kokonaan uutta ja aloillaan ainutkertaista toimintaa alkuvaiheessa Ounasvaaralla ja Rovaniemellä. Hankepilotin selvityksen myötä Ounasvaaralle rakentuvan uuden toimintamallin ja toimiviksi osoittautuneiden käytäntöjen suunnitellaan jalkautuvan myöhemmässä vaiheessa muualle Pohjois-Suomeen, Lapin moniin liikunta- ja terveysmatkailukohteisiin. Pidemmällä aikavälillä kyseisen alueen osaamista ja verkostoitumista pyritään vahvistamaan myös kansainvälisillä yhteyksillä. Kyseinen pilotti on osa Pohjoinen Hyvinvointikeskus -hankekokonaisuutta, jossa lähtökohtaisesti toimintatapana on asiakaslähtöinen lähestymisnäkökulma. Hankkeen ”sateenvarjon” (Lapin Hyvinvointikeskus) mukaisesti tarvittava toiminta määritellään asiakkaan näkökulmasta, perustuen tarpeiden arviointiin, yhteissuunnitteluun ja -rakentamiseen yhdessä asiakkaan kanssa ja edelleen kehittämällä palvelua käyttäjäkokemusten pohjalta.

Suunnitellun hankepilotin välitön tavoite on kehittää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa Ounasvaaran infrastruktuuriin urheilufysioterapiaosaamista tukeva koulutus- ja palvelutoimintamalli osana muita tukipalveluja ja jo olemassa olevaa palvelutarjontaa. Tavoitteena on löytää sellaiset toimintatavat ja palvelumallit, jotka soveltuvat urheilijoiden lisäksi tavallisille liikkujille ja hyvinvointimatkailijoille. Pidemmän aikavälin tavoitteena on tukea Ounasvaaran Urheilun ja Hyvinvoinnin palvelu- ja koulutuskeskittymää kehittymään kansallisesti ja kansainvälisesti näkyväksi ja tunnustetuksi osaamiskeskukseksi (huippu-urheilu-, akatemia- ja seuratoiminta sekä terveyttä ja hyvinvointia lisäävä ja ylläpitävä toiminta) sekä verkostoitua alan toimijoiden kanssa Lapissa, Suomessa ja kansainvälisesti.

Hankkeen aikataulu: 1.9.2012–30.12.2013

Tulokset:

1. Koulutuksen kehittäminen osaamiskeskusmallin mukaisesti (alkuvaiheessa erityisen kiinnostuksen kohteena tukipalveluista urheilufysioterapia ja sen koulutuksen kehittäminen)
 - osaamisen kerääminen ja koulutuksen organisointi yhteistyössä mukana olevien kumppaneiden kanssa
 - koulutusjärjestelmien ympärille kehitetyn palvelutoiminnan, oppimisympäristöjen ja koulutussisältöjen kehittäminen
 - systemaattisen yhteistyön lisääminen paikallisiin toimijoihin; esim. Lapin Urheiluakatemia, Lapin korkeakoululiikunta, urheiluseurat ja työterveys-huollot
 - kansainvälinen verkostoituminen; ensivaiheessa yhteistyöverkoston luominen.
2. Palvelutoiminnan kehittäminen ja toimintamallin luominen: sovitetaan yhteen koulutus ja ympäristön tarvitsemat palvelut
 - Pilotissa asiantuntijatyönä selvitetään Ounasvaaralla jo olemassa olevat urheilun tukipalvelut ja kartoitetaan millaista asiantuntijuutta tarvitaan kansainvälisesti tasokkaan tukipalvelutoiminnan kehittämiseksi.

Projektissa on tarkoitus tuottaa fysioterapia- opiskelijoille uusia käytännönläheisiä harjoitteluympäristöjä uudella RAMK:n sovelluksella työelämälähtöisestä ongelma-perustaisesta oppimisnäkemyksestä. Projektipilotin aikana fysioterapian opiskelijat suorittavat kenttäharjoitteluaan ja teoriaopintojaan integroitavina opintoina kyseessä olevaan hankkeeseen.

Luotavan toimintamallin kautta on lisäksi rakennettavissa myös muita opintokokonaisuuksia oheiseen toimintaan uudessa opetussuunnitelmassa 2013.

Hankkeen rahoittajana on EAKR ja osaltaan Lapin Urheiluopisto. Hanketta hallinnoi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hankkeen arvioinnista vastaa Lapin yliopisto.

Projektikoordinaattorina toimii Mika Rahkola ja asiantuntijana Markus Suontakanen.

4 HYVINVOINTIMATKAILU

4.1 NR-verkostohanke — North RULLin käynnistäminen ja va- kiinnuttaminen

Niko Niemisalo, projektikoordinaattori

NorthRULL-verkostohankkeen tavoitteet

Hankkeen tarkoituksena on aikaansaada pohjoissuomalaisten korkeakoulujen TKI-toimintaan integroituva vakiintunut NorthRULL-verkosto (NR). Hanke vaikuttaa osaltaan käyttäjäkeskeisten palveluiden, hyödykkeiden ja elämysten kehittämiseen, tuottamiseen ja testaamiseen erityisesti äärialueiden erityispiirteet huomioiden ja samalla alueiden hyvinvointia ja yritysten kilpailukykyä vahvistaen. NorthRULL-hanketta tukee Euroopan aluekehitysrahasto, alueellinen kilpailukyky ja työllisyys-tavoite, toimintalinja 2. innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen sekä osaamisrakenteiden vahvistaminen.

Tulostavoitteet:

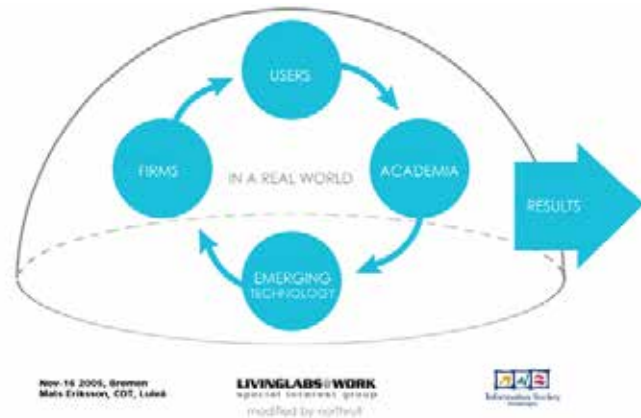
- 1) NR-korkeakouluverkostolla on luontainen asema toiminta-alueellaan ja eu-rooppalaisessa innovaatioverkostossa (ENoLL) uusien poikkitieteellisten ratkaisujen, uuden yritystoiminnan ja uusien palveluiden tuottamisessa. Tähän tulosalueeseen on vastattu Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston taholta järjestämällä useita verkostotapaamisia ja osallistumalla niihin.
- 2) On saatu aikaan alueellisia NR-hankkeita sekä vähintään yksi ylimaakunnallinen ja kansainvälinen käyttäjälähtöinen tki-hanke. Tähän tulosalueeseen on vastattu Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston taholta seuraavilla NR-projekteilla ja projektikonsepteilla:
 - ”Elävä Lappi”: Lapin korkeakoulujen yhteinen Living Lab kokonaisuus

- "Esteettömyys liikunta ja luontomatkailussa"
 - "INTECS Network building": Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja kahdeksan kansainvälisen kumppanin verkostoitumishanke, jossa tutkitaan urheilukeskustoimintaa Euroopassa (ks. www.ramk.fi/INTECS)
 - "BATECS: Sport Centers as regional developers"
- 3) NR-projektiportfolio sitoo toimijoita ja alueita yhteen, tuottaa uusia ratkaisuja ja kiinnostavuutta sekä muodostuu vakiintuvan toiminnan pohjaksi NorthRULL-verkostohankkeen toimenpiteille. Tähän tulosalueeseen on vastattu Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston taholta toimittamalla oma portfolio hankkeen nettisivuilla www.northrull.fi.

Innovaatioihin kannustavassa ajattelussa lähdetään siitä, että olemassa olevia tuotteita ja palveluita tulee jatkuvasti kehittää entistä paremmiksi. Ajattelua voidaan soveltaa yhteiskunnan eri kentillä. Suomessa innovaatioihin panostetaan voimakkaasti ja taloudellinen hyvinvointimme perustuukin korkeaan osaamiseen sekä siihen, että kykenemme sen pohjalta seuraamaan maailmantalouden kehitystä. Alun perin innovaatio oli taloustieteilijä Joseph Schumpeterin (1883–1950) termi, jolla hän tarkoitti vanhojen tuotteiden merkityksen vähenemistä uusien korvattessa ne. Tämä oli Schumpeterille talousjärjestelmämme sisäänrakennettu ominaisuus, joka tukee järjestelmän vääjäämätöntä mutta vaikeasti ennakoitavaa kehitystä. Nykykeskustelussa innovaation merkitys on arkipäiväistynyt tarkoittamaan yleisesti ennakkoluulotonta uusien tuotteiden kehittämistä. Valtiovallan taholta suomalaisen innovaatiopolitiikan tavoitteet on luettavissa *Kansallisesta innovaatiostrategiasta* ja siihen liittyvistä tavoiteohjelmista ja päivityksistä. Keskeisiksi Suomea kohtaaviksi muutostekijöiksi strategiassa nähdään globalisaatio, kestävä kehitys, uudet teknologiat ja väestön ikääntyminen.

Usein ajatellaan, että innovointi ja tuotekehitys tapahtuvat yritysten tutkimus- ja kehitysyksiköissä sekä erilaisissa tutkimuslaitoksissa. Jokaisen tuotteen viimekätisenä takeena voidaan kuitenkin pitää sitä, että tuote miellyttää sen käyttäjiä. Tähän perustuu Living Lab -ajattelu (=elävä laboratorio), jossa tuotteita kehitetään kuunnellen erityisen herkällä korvalla asiakkaiden mielipiteitä. Living Lab merkitsee tuotteiden tai palveluiden kehittämistä siten, että loppukäyttäjien mielipiteet otetaan huomioon jokaisessa tutkimus- ja kehitysprosessin vaiheessa, kuten kuvion 1 Luulajan yliopistossa kehitetty mallinnus osoittaa.

Kyseessä on siis käyttäjälähtöinen tuotekehitystoiminta, joka on tuottanut erittäin hyviä tuloksia muun muassa teknisiä sovelluksia kehitettäessä. Esimerkiksi Saksassa toteutetussa WearIT@Work-projektissa kehitettiin työympäristöjä läheisessä yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Kehitystyön tuloksena oli asiakkaiden tarpeiden mukaisia työvaatteita, joihin on integroitu teknologisia sovelluksia. Elävänä laboratoriona voi toimia myös kokonainen kaupunginosa, kuten Herttoniemi oli Helsingin Terveellinen kaupunginosa -projektissa, jossa kehitettiin parempia terveyspalveluja yhteistyössä kaupunkilaisten kanssa.

Kuvio 1. Luulajan yliopistossa kehitetty Living Lab -toimintamalli

Mitä asiakaslähtöisyys voisi merkitä Pohjois-Suomen kaupunkikeskittymissä ja maaseudulla, ja mitä lisäarvoa siitä voitaisiin saada? Tämä on kysymys NorthRULL-verkoston ytimessä. Verkoston nimi on lyhenne sanoista pohjoinen eli North ja Rural Urban Living Lab ja sen muodostavat Pohjois-Suomen yliopistot ja ammatikorkeakoulut. Verkoston nimi merkitsee pohjoissuomalaisen maaseudun (rural) ja kaupunkien (urban) vahvuuksien korostamista asiakaslähtöisen tuotekehityksen keinoin. Tämä tapahtuu yritysten, koulutusorganisaatioiden ja loppukäyttäjien muodostamassa innovaatioympäristössä. Maaseudun vahvuuksia ovat muun muassa hiljaisuus ja puhdas luonto, joiden pohjalta voidaan kehittää esimerkiksi asiakaslähtöisiä hyvinvointimatkaluototteita matkailijoiden mielipiteitä kuunnellen. Kaupunkiseutujen elävät laboratoriot voivat puolestaan tarjota esimerkiksi moderniin asumiseen, liikenteeseen ja logistiikkaan, työympäristöihin tai ikäihmisten palveluihin liittyviä kehitysympäristöjä. Näitä kehitettäessä kuunnellaan puolestaan kyseisten palveluiden käyttäjien mielipiteitä. Yhteisenä nimittäjänä on se, että tuotekehitys tapahtuu yritysten, tutkijoiden ja käyttäjien tiiviissä yhteistyössä.

NorthRULL-verkoston toiminnassa on tehty useita käyttäjälähtöisiä hankkeita ja aloitteita. Teemoina ovat olleet esimerkiksi hyvinvointi, liikunta, matkailu ja asiakaslähtöiset palvelut niihin liittyen. NorthRULL-verkostohankkeen tuloksia ovat verkoston luominen, hankealoitetoiminta ja projektiportfolion kokoaminen hankkeen nettisivuille www.northrull.fi. Verkoston myötävaikutuksella ja living lab -toimintamallin mukaisesti saimmekin edistettyä useita T&K-hankealoitteita.

Living lab -toiminnan soveltamisesta

Living lab -menetelmää voitaisiin soveltaa nykyistä enemmän tutkimuksessa ja tuotekehityksessä, suunniteltaessa esimerkiksi palveluja ikääntyvälle väestölle tai

saavutettavuusongelmia kohtaaville matkailijoille. NorthRULL-verkostossa kehitetyt living lab -toiminnan periaatteita kehitettiin verkoston yhteisessä työpajassa. Verkostomaisen toiminnan periaatteiksi nimettiin seuraavaa:

- Maaseutualueiden vahvuuksien tunnistaminen ja tunnustaminen. Mielenkiinnon kohteet: urheilu, liikunta ja urheilumatkailu, hyvinvointi ja/tai hyvinvointimatkailu.
- ICT:tä tulee hyödyntää välineenä, jotta voitaisiin tehdä tuotekehitysprosessista niin tehokasta kuin mahdollista (uusimmat ratkaisut hyödynnetään, kuten esimerkiksi sosiaalinen media).
- Innovatiivisuus: uusien ideoiden tuottaminen ja/tai olemassa olevien ideoiden kehittäminen yhdessä asiakkaiden kanssa.
- Käyttäjälähtöinen lähestymistapa jota voidaan soveltaa T&K-prosessin kaikissa vaiheissa (kysytään todellisilta tuotteiden käyttäjiltä tuotteistamme ja palveluistamme joita on kehitetty, ja koko innovaatioprosessi on läheisesti kytköksissä todellisen maailman tarpeisiin).
- Kaikki innovaatiocyklin toimijat on kytketty mukaan: T&K toimijat (yliopistot, korkeakoulut ja muut korkeakouluorganisaatiot), yritykset, loppukäyttäjät, viranomaiset, yhdistykset ja kansalaisyhteiskunnan toimijat sekä muut innovaatiocyklin toimijat.
- Muilta oppiminen koko innovaatiocyklin ajan.

Tekniset sovellukset ja palvelut saavat edelleen runsaasti kritiikkiä siitä, että ne ovat huonosti suunniteltuja ja etteivät ne lopulta huomioi riittävän hyvin sitä, mitä käyttäjä tarvitsee. Oikein ymmärrettynä elävät laboratoriot ovat vastaus tähän tarpeeseen.

Lähteet

www.ramk.fi/INTECS

<http://www.tem.fi>

<http://www.terveellinenkaupunginosa.fi/terveellinen-kaupunginosa-ohjelma>

www.wearitatwork.com

4.2 Green Care osana lappilaisia elinkeinoja

Sanna Vinblad, projektipäällikkö

Green Care on luontoon tukeutuvien menetelmien ammatillista, vastuullista ja tavoitteellista hyödyntämistä sosiaali-, terveys-, kasvatus-, maaseutu- ja matkailupalveluissa. Green Care osana lappilaisia elinkeinoja -hankkeessa ovat vahvasti mukana Green Care -toiminnan alueellinen kehitys, hyvinvointipalveluiden ja -asiantuntijuuden kehittäminen, kumppanuuksien luominen sekä liiketoimintaosaamisen edistäminen. Samalla tuetaan Lapin maaseutuympäristön ja kylien elinvoimaisuutta sekä lisätään erilaisia toimintamahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämiseksi.

Taustaa ja lähtökohtia

Lappi tunnetaan alueena, jossa on tarjolla monipuolinen valikoima luonnonläheisiä hyvinvointiin ja hyvinvointimatkailuun liittyviä palveluita monille erilaisille asiakasryhmille. Lapin puhdas luonto tarjoaa eri asiakasryhmille aitoja voimaantumisen kokemuksia ja hyvinvointia. Nykyisin yhä useammat matkailijat ja vierailijat tunnistavat Lapin luonnon ja sen mahdollisuudet ja osaavat käyttää alueen palveluita eri vuodenaikoina.

Nykyisin ihmiset ymmärtävät oman hyvinvointinsa ja jaksamisensa merkityksen omassa elämässään ja ovat kiinnostuneita panostamaan oman terveytensä edistämiseen. Tulevaisuudessa, yhä useampi asiakas on kiinnostunut palveluista, jotka tukevat arjen kiireissä selviytymistä. Luontoon tukeutuvien, hyvinvointia ja terveyttä edistävien palveluiden kysynnän odotetaan yhä kasvavan tulevaisuudessa.

Näitä luontoon ja maaseutuympäristöihin liittyviä toimintoja, joilla edistetään ihmisen hyvinvointia ja elämänlaatua yhdistää Green Care -käsité ja -toiminta. Se kattaa monia menetelmiä, joita käytetään tavoitteellisesti ja vastuullisesti. Hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla.

Lapissa Green Care -toimintaa edistettiin vuonna 2011 Lappilainen Green Care -esiselvityshankkeen kautta (1.1.2011–31.1.2012). Hanketta hallinnoi ja toteutti Rovaniemen koulutuskuntayhtymä/Rovaniemen ammattikorkeakoulu (RAMK) ja rahoitus sille myönnettiin Lapin ELY-keskuksen kautta Euroopan maaseudun kehittämisen maaseuturahastosta. Hankkeessa selvitettiin Green Care -toiminnan nykytilaa ja edellytyksiä Lapin näkökulmasta. Esiselvityshankkeen tuloksena muodostettiin monialainen lappilainen toimijaverkosto, tuotettiin selvityksiä ja julkaisu

Green Care – Hyvinvointia pohjoisen luonnosta (Jankkila 2012). Hankkeen aikana tuotettiin myös suunnitelma Green Care -toiminnan kehittämisestä ja hyödyntämisestä Lapissa.

Tavoitteet ja toiminta

Esiselvityshankkeessa tuotetun suunnitelman perusteella käynnistettiin 1.1.2012 Green Care osana lappilaisia elinkeinoja ”Green Care Lappi” -hanke. Se on jatkoa luontolähtöisen hyvinvoinnin kehittämiseksi lappilaisessa toimintaympäristössä. Hanke on Manner-Suomen maaseutuohjelman 2007–2013 mukainen ja sitä rahoittavat Lapin ELY-keskus (Euroopan maaseudun kehittämisen maaseuturahasto) sekä Lapin kunnista Muonio, Ylitornio, Rovaniemi, Sodankylä, Enontekiö ja Utsjoki.

Green Care -toiminnan kehittämiseen Lapissa tähtäävää Green Care Lappi -hanketta hallinnoi ja toteuttaa Rovaniemen koulutuskuntayhtymästä Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Green Care -toiminnan laaja-alaisuuden vuoksi toteutuksessa on mukana asiantuntijoita useilta RAMKin toimialoilta, muun muassa matkailun, maaseutuelinkeinojen, liikunta- ja vapaa-ajan sekä liikeyrityksen koulutusohjelmista. Hanke toimii yhteistyössä laaja-alaisesti myös muiden toimijoiden kanssa. Yhteistoimintaa tehdään muun muassa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitoksen (MTT), MTK-Lapin ProAgria Lapin, 4H-piirin, Lapin kuntien ja yrittäjien sekä hankkeiden ja koulutusorganisaatioiden kanssa. Vahvana tukena hankkeen toiminnassa on myös valtakunnallinen Green Care Finland -yhdistys.

Hankkeen toiminta-aika on 2,5 vuotta, 1.1.2012–30.6.2014. Kehityshankkeella pyritään tuomaan Green Care -käsitettä ja -toimintaa tunnetummaksi, käynnistämään alueellisia kehittämisryhmiä, verkostoitumaan sekä kartoittamaan hyviä Green Care -toiminnan käytänteitä. Kehitystoimien kautta hankkeen tavoitteeksi on asetettu Green Care -toiminnan mallintaminen, Green Care -palvelutuotteiden syntyminen, aiheeseen liittyvien selvitystöiden tuottaminen sekä toimintaan soveltuvien kriteeristöjen ja laatuvaatimusten määrittely. Näiden tavoitteiden ja toimien kautta hankkeen pyrkimyksenä on saavuttaa lappilainen toimintatapa Green Care -toiminnassa ja muodostaa pysyvää Green Care -toimintaa Lappiin.

Green Care ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu

Rovaniemen ammattikorkeakoulu toimii pohjoisen aluevaikuttajana profiloitumalla monialaisesti erityisesti matkailun ja matkailuolosuhteiden kehittämiseen. Painopisteinä ovat muun muassa palvelutuotannon ja liiketoiminnan kehittäminen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä pohjoisen luonnon monipuolinen ja kestävä hyödyntäminen. Green Care osana lappilaisia elinkeinoja -hanke tukee

Rovaniemen ammattikorkeakoulun painopisteitä ja profiloitumista. Green Care -toiminta voidaan nähdä sosiaalisena innovaationa, jonka tarkoituksena on tuottaa luonnon ja maaseutuympäristön tarjoamista voimavaroista ja mahdollisuuksista uudentyyppisiä hyvinvointi- ja hyvinvointimatkailupalveluita.

Green Care on monialainen ja moniulotteinen käsite. Green Care -toiminta liittyy elämyksiin, kulttuureihin ja matkailuun luomalla edellytyksiä uusien palveluiden ja toimintamallien sekä palvelusisältöjen kehittämiseksi. Hyvinvoinnin kannalta Green Care -toiminta liittyy niin hyvinvointiosaamisen asiantuntijapalveluiden kuin hyvinvointimatkailun ja työhyvinvointipalveluiden kehittämiseen. Lisäksi Green Care -toiminnan kehittäminen liittyy monialaiseen ja monimuotoiseen hyvinvointipalveluiden tuottamiseen, joiden kautta muun muassa maaseudun asukkaiden ja toimijoiden hyvinvointia ja hyvinvointipalveluiden saatavuutta pyritään turvaamaan. Green Care -toiminta kytkeytyy myös luonnonvaroihin ja alueiden käyttöön edistämällä luonnonvarojen kestävä ja monimuotoista hyödyntämistä. Green Care -ajattelun mukaan luonto nähdään ihmisen voimavarana. Green Care -ideologiaan perustuva hyvinvointipalveluiden tuottamisen ja kehittäminen näkökulmat läpäisevät kaikki Lapin korkeakoulukonsernin innovaatiostrategian osa-alueet.

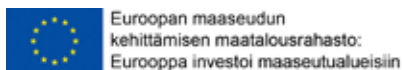
Green Care -toiminnan kehittämisellä RAMK on luomassa sisältöä ja raameja uuteen sosiaaliseen innovaatioon. Lisäksi Green Care -toiminnan kautta RAMK vahvistaa monialaista sisäistä ja ulkoista toimintaa, on mukana alueen kehitystoiminnassa, synnyttää kumppanuuksia ja profiloituu pohjoisen innovatiiviseksi kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Kehittämistoimintojen ohella RAMK lisää myös organisaationsa asiantuntijuutta ja välittää tuleville Green Care -toimijoille tietämystä alan mahdollisuuksista.

Hankkeen tuloksia

Hankkeessa toteutettujen toimintojen kautta tuloksena syntyvät muun muassa Green Care -toiminnan malli, palvelutuotteita, toimintaa ohjaavia julkaisuja, verkostoja, kumppanuuksia sekä määritellyt kriteeristöt ja laatuvaatimukset. Hankkeen tuloksena alueellisten toimintakäytäntöjen ja yhteistyöverkostojen kautta on Green Care -toiminta tullut Lapissa tunnetummaksi ja se on saatu juurtumaan osaksi lappilaisia elinkeinoja.

Hankkeen tulokset palvelevat lappilaisia yrittäjiä, yrityksiä sekä kunnallisia ja kolmannen sektorin toimijoita. Hankkeen tulosten kautta yrittäjillä on käytössään laajempia mahdollisuuksia luonnon ja maaseudun kautta toteuttaa ihmisen hyvinvointia tukevaa toimintaa. Green Care -toiminnan kautta pyritään luomaan maaseudulle lisää yritystoimintaa sekä mahdollistamaan kumppanuuksien syntymisen yli ammatti- ja elinkeinorajojen.

Green Care -toiminnalla myös kehitetään ja monipuolistetaan maaseudun peruselinkeinoja muuttuvassa toimintaympäristössä sekä parannetaan niiden kilpailukykyä ja taloudellista kehitystä. Hankkeen tulosten kautta on mahdollista vaikuttaa elinvoimaisen ja toimivan maaseudun säilymiseen ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön.

4.3 Elävä Lappi — Liikunta-, luonto- ja ostosmatkailua tukevien käyttäjälähtöisten liiketoimintapalveluiden kehittäminen -hanke

Pia Yliräisänen-Seppänen, Marika Saranne ja Raimo Jänkälä

Korkeakoulut toimivat aluekehittäjinä ja kytkevät opetuksensa soveltavaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Osaamista kanavoidaan alueen yritysten käyttöön parantamaan alueen elinvoimaa, yritysten kilpailukykyä ja T&K-osaamista sekä edistämään opiskelijoiden perustamien yritysten syntymistä alueelle. Elävä Lappi -hankkeen tavoitteena on tuottaa avoimia ja käyttäjälähtöisiä kehitysalustoja, jotka edistävät alueellisten toimijoiden vuorovaikutusta ja luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia alueen yrityksille. Samalla ne mahdollistavat opetustoiminnassa yrittäjämäisen otteen tosielämän ympäristöissä. Hanke perustuu Living Lab -malliin, joka voidaan tiivistää käyttäjälähtöiseksi kehittämiseksi tosielämän ympäristöissä avoimesti ja verkostomaisesti (Orava 2009, 11).

Elävä lappi -hanke on Lapin liiton EAKR-rahoitteinen hanke vuosille 2010–2013. Sen käytännön toteutus on jakaantunut kahteen Living Lab -pilottiin, jotka ovat Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun koordinoima Rajalla Pää Gränsen kauppakeskuksessa Torniossa ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun koordinoima Ounasvaara Living Lab Rovaniemellä. Lapin yliopisto tukee molemmissa piloteissa käyttäjälähtöistä tutkimus- ja kehittämistyötä. Lisäksi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu toimii hankkeen hallinnoijana.

Hankkeen tavoitteena on

- kehittää käyttäjälähtöinen ja innovatiivinen **toimintamalli**, joka toimii ns. neloskierremallin mukaisesti
- toteuttaa markkinoinnin, median ja liiketoiminnan t&k-toimeksiantoja ja kehittää palvelumuotoilua hyödyntäen tapahtuma- ja elämystuotteita sekä liikunta- ja luontopalveluita
- kehittää **dokumentointi- ja tiedonkeruualusta**, jonka avulla palautteiden ja kehitysideoiden antaminen, saaminen ja hyödyntäminen helpottuvat sekä nopeutuvat
- kehitystyön tueksi kehittää **palkitsemisjärjestelmä**, jolla motivoidaan ja sitoutetaan käyttäjät mukaan kehitystyöhön.

Tutkimusta ja kehittämistä tehdään arjen ympäristöissä neloskierteellä, jolloin innovaatioprosessiin osallistuu käyttäjiä, yrityksiä eli hyödyntäjiä sekä kehittäjiä, jotka ovat tässä yhteydessä korkeakoulujen henkilökunta ja opiskelijat. Lisäksi kaiken toiminnan taustalla on aina myös mahdollistaja, joka tässä tapauksessa on julkisrahoitteinen hanke.

Ounasvaara Living lab on kehitysympäristö, jonka keskeistä teema kuvaa tunnuslause "Ounasvaara opastaa hyvään elämään". Ounasvaaralla palveluiden kehittäminen hyvinvointiteeman alla liittyy asiakkaan motivaatioon tavoitella "hyvää elämää", jolloin kohderyhmän yhteiset tekijät löytyvät ihmisten arvoista ja asenteista. Käyttäjät osallistuvat käyttäjätiedon tuottamiseen, palveluiden ideoimiseen sekä palveluiden ja palvelukonseptien arviointiin. Näin mahdollistetaan käyttäjien osallistuminen innovaatioprosessin eri vaiheisiin. Vastaavasti yritykset eli palveluiden hyödyntäjät ovat antaneet toiminnalle kehittämiskohteita. Lisäksi yrittäjät ovat toimineet yhteistyössä toistensa, korkeakoulujen ja julkisten toimijoiden kanssa, jolloin Living Lab -hengessä ideoita ja ajatuksia on annettu verkoston käyttöön.

Elävä lappi -hankkeen dokumentointi- ja tiedonkeruualusta toteutetaan verkostona, jonka ytimen muodostaa hankkeen facebook-sivu. Ytimeen on linkitetty hankkeen blogi ja Rajalla kauppakeskuksen verkkosivu. Lisäksi siihen linkitetään Ounasvaaran Living Lab -alusta (www.myoukku.fi), jonka tavoitteena on aktivoida käyttäjät palveluiden kehittämiseen ja kerätä käyttäjätietoa. MyOukku on toteutettu neloskierteellä, jolloin sen ideointiin, suunnitteluun, arviointiin ja testaamiseen ovat osallistuneet käyttäjät, hyödyntäjät, kehittäjät ja mahdollistajat.

MyOukku lisää vuorovaikutusta palveluiden tuottajien, käyttäjien ja korkeakoulujen välillä. Palveluiden tuottajat voivat kehittää palveluitaan vastaamaan käyttäjien tarpeita yhdessä korkeakoulujen kanssa unohtamatta käyttäjien osallisuutta. Kehitystyö voi pohjautua MyOukku:lle kerättyyn tietoon, jota voidaan hyödyntää monin tavoin.

Elävä lappi -hankkeessa opettajat saavat tietoa Living lab -toimintamallista ja siihen liittyvistä menetelmistä, jotka he voivat kytkeä tutkimus- ja kehittämistoimintaa palvelemaan opetukseen. Rovaniemen ammattikorkeakoulussa opetustoiminnan kautta on jalkautettu Living Lab -toimintamallia, jossa asiakas otetaan mukaan kehittämistyöhön. Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelman opiskelijat ovat osallistuneet hankkeen toimintaan tiiviisti. Opiskelijat ovat keränneet käyttäjätietoa ja kehitysideoita laadullisilla tutkimusmenetelmillä ja soveltavilla muotoilun menetelmillä. Lisäksi he ovat toteuttaneet markkinoinnin toimeksiantoja ja osallistuneet liikunta-alan asiantuntijoina palveluiden sekä liiketoimintaa tukevien konseptien luomiseen ja arviointiin.

Yhteiskehittäminen yhdessä käyttäjien, yritysten ja korkeakoulujen välillä tuo käyttäjän arjen keskeiseksi osaksi palvelun suunnitteluprosessia unohtamatta liiketaloudellisia tavoitteita.

Kuvio 1. www.myoukku.fi etusivu

Lähde

Orava, J. 2009. Living Lab -toiminta Suomessa. Aluekeskusohjelman verkostojulkaisu 3/2009. Seinäjoen Teknologiakeskus Oy. Waasa Graphics, Vaasa. Osoitteessa <http://www.kommunerna.net/fi/asiantuntijapalvelut/tuke/palvkeh/innovatiiviset-palvelut/innovaatiopolitiikka/Living%20Lab/Documents/Living%20Lab%20-toiminta%20Suomessa%20-julkaisu.pdf>.

4.4 Hyvinvointimatkailun ja sen osaamisen edistäminen eurooppalaisena yhteistyönä

Milla Hirvaskari, Helena Kangastie, Pauliina Tykkyläinen ja Tanja Sutinen

Taustaa ja lähtökohtia

Hyvinvointimatkailu on nykypäivänä keskeisessä asemassa kansallisissa ja alueellisissa matkailun kehittämisen strategioissa ja ohjelmissa. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI) ja korkeakoulukonserni tukevat näiden strategioiden toteutusta koulutuksen, tutkimuksen ja osaamisen lisäämiseksi. Jotta MTI voisi parhaalla mahdollisella tavalla vastata toimialan osaamis- ja kehittämistarpeisiin ja kehittää omaa toimintaansa niitä vastaaviksi, tarvitaan laajapohjaista ja ajantasaista tietoa toimialan tulevaisuuden kehitysnäkymistä, asiakkaista sekä trendeistä ja markkinoista.

Hyvinvointimatkailun ja osaamisen edistäminen eurooppalaisena yhteistyönä -hanke vastaa ajankohtaiseen tiedontarpeeseen lisäämällä ymmärrystä hyvinvointimatkailun nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista. Hankkeen toiminta on osa MTI:n strategista suunnittelua ja hyvinvointimatkailun kehittämissuunnittelua. Hankkeessa tuotetaan tietoa hyvinvointimatkailun määrittelystä, yritys yhteistyön tiivistämisestä sekä koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan kehittämisestä MTI:ssa ja korkeakoulukonsernissa. Hankkeessa hyvinvointimatkailun painopistealueita ovat liikunta ja terveys, kulttuuri, ruoka, luonnontuotteet ja luonto. Lämpileikkaavina arvioinnin kohteina ovat esteettömyys, kestävä kehitys laatu sekä matkailun turvallisuus.

Kyseessä on hyvinvointimatkailun monialainen hanke, jossa on mukana eri koulutusasteiden ja oppilaitosorganisaatioiden sekä elinkeinoelämän, yritysten ja tutkimusorganisaatioiden edustajia, osajia ja käytännön toimijoita. Hanketta hallinnoi MTI ja hankkeen osatottajina toimivat Lapin ammattiopisto, Rovaniemen Kehitys Oy, ProAgria Lappi sekä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT) Rovaniemi ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun luonnonvara- ja ympäristöala sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Hankkeen kumppaneita ovat Santasport, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu/Pohjoisen kulttuuri-instituutti ja Lapin yliopisto.

Hankkeen toiminta-aika on 1.9.2011–30.9.2013, ja hankkeen kokonaisbudjetti on 330 469 €. Projektipäällikkönä toimii Milla Hirvaskari, projektin vastuuhenkilönä Eila Linna (kehitysjohtaja/MTI) ja asiantuntijana Pauliina Tykkyläinen (kv-koordinaattori). Hanke kuuluu Manner-Suomen ESR-ohjelmaan.

Hankkeen tavoitteet

Hyvinvointimatkailun ja sen osaamisen edistäminen eurooppalaisena yhteistyönä -hanke toteuttaa Lapin korkeakoulukonsernin innovaatio-ohjelmaa ja erityisesti sen Elämysten, kulttuurin ja matkailun Lappi, sekä Hyvinvoinnin Lappi -osioita. Hankkeen avulla pyritään tuomaan esille hyvinvointimatkailun mahdollisuuksia ja hyviä käytäntöjä sekä edistämään hyvinvointimatkailun tunnettavuutta. Tavoitteena on hakea hyviä eurooppalaisia malleja ja käytäntöjä Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin MTI (korkeakoulukonsernin) hyvinvointimatkailun kehittämistyöhön sekä toimijoiden välisen yhteistyön toteutukseen.

Keskeisenä tavoitteena hankkeessa on MTI:n hyvinvointimatkailuun liittyvän osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen sekä innovaatiotoiminnan kehittäminen. Hankkeen avulla pyritään parhaiden käytäntöjen ja hyvinvointimatkailun trendien ja eurooppalaisten kehitysnäkymien liittämiseen MTI:n ja konsernin osapuolten koulutussuunnitteluun ja kehittämistyöhön, mikä nostaa koulutuksen laatua, ja parantaa sen vastaavuutta työelämän ja toimialan tarpeisiin. Kansainvälisten verkostojen kanssa käynnistettävä yhteistyö tarjoaa mahdollisuuden MTI:n koulutuksen ja muun toiminnan kansainvälistämiselle ja kansainvälisten mallien hyödyntämiselle kehittämistyössä.

Hankkeen tavoitteena on valita yhdessä hankkeen osatoteuttajien kanssa hyvinvointimatkailun esimerkkikohteita ja osajia, tutustua niiden toimintaan ja saada kerättyä niistä tietoa ja kokemusta, jotka ovat hyödynnettävissä hyvinvointimatkailun kehittämisessä. Lisäksi tavoitteena on kerätä tietoa tulevaisuuden hyvinvointimatkailun näkymistä, asiakkaista ja heidän toiveista, palvelutarpeista sekä oppilaitosten ja yritysten välisistä yhteistyömuodoista ja sisällyttää ne omiin kehittämisprosesseihin. Hankkeen aikana pyritään sopimaan valittujen oppilaitosten kanssa koulutus-, tutkimus- ja hankeyhteistyöstä sekä opiskelija- ja asiantuntijavaihdon ja harjoitteluyhteistyön käynnistämisestä. Hankkeen pyrkimyksenä on myös alueiden elinkeinojen kehittämisorganisaatioiden yhteistyön kehittäminen ja paikallisiin matkailuelinkeinon edistämisen toimintamalleihin tutustuminen. Keskeisenä pyrkimyksenä on toimivan yhteistyöverkoston rakentaminen eri toimijoiden välille.

Keskeiset toimenpiteet

Hankkeen pääasiallisena toteutustapana on benchmarking-toiminta, johon konsernin eri osapuolet ja muut osatoteuttajat osallistuvat. Käyntien kohteina ovat painopistealueiden (liikunta/terveys, kulttuuri, ruoka, luonnontuotteet, luonto) käyntikohteet sekä hyvinvointimatkailun koulutuksen ja tutkimuksen huippuyksiköt. Kerätty tieto levitetään artikkeleiden välityksellä suurelle yleisölle sekä matkailualueilla toteutettavien hyvinvointimatkailuworkshoppien kautta matkailualueille.

Yhden esimerkin hankkeen aikana toteutetusta benchmarking-toiminnasta tarjoaa syksyllä 2012 toteutettu Itävalta-Italia-matka, jonka tavoitteena oli tutustua luonto-, liikunta- ja kulttuurimatkailuun ihmisen hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta. Lisäksi matkan tarkoituksena oli saada tietoa, kuinka tietoisesti ja kokonaisvaltaisesti ihmisen terveys ja turvallisuusnäkökulma on palveluissa otettu huomioon. Kiinnostus kohdistui myös palveluiden kustannusrakenteeseen ja rahoitukseen. Matka piti sisällään muun muassa Kalkalpenin luonnonpuistoon ja Brunicon matkailutarjontaan tutustumisen sekä kaupunkipyöräilyn Wienissä. Matkan antia on tarkoitus hyödyntää liikunta-alan opetuksen kehittämisessä ja erityisesti työelämäyhteydessä tapahtuvassa opetuksessa (KOTA). Toinen hyödyntämismahdollisuus on hyvinvointimatkailun kehittäminen RAMKissa ja MTI:ssä.

Keskeisenä toimenpiteenä hankkeessa on hyvinvointimatkailun painopistealueiden – liikunta ja terveys, kulttuuri, ruoka, luonnontuotteet, luonto – tarpeiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittelyt. Benchmarking-kohteille asetetaan osaamis- ja toimintamallien edellytysten määrittely suhteessa hankkeen ydintoimijoiden hyvinvointimatkailun kompetensseihin, valitaan benchmarking-kohteet ja käynnistetään yhteistyö. Toimenpide pitää sisällään benchmarking-toteutuksen, tulosten koostamisen ja arvioinnin sekä tiedotuksen ja hyvien käytäntöjen levittämisen.

Yhtenä toimenpiteenä on kehittää yhteistyötä potentiaalisten oppilaitoskumppaneiden kanssa, mikä pitää sisällään tutustumis- ja neuvotteluvierailut, yhteistyön suunnittelun workshopit sekä yhteistyön sopimusneuvottelut.

Hankkeen toimenpiteissä on mukana toteuttajaorganisaatiosta, osatoteuttajista ja kumppaneista koostuva ydintoimijaryhmä, joka on mukana määrittelyjen tekemisessä sekä hyvien käytänteiden hyödyntäjinä että levittäjinä. Asiantuntijaryhmä toimii artikkeleiden jakajana, tehden myös päätökset bm-matkoista, tavoitteista ja raportoinneista.

Hankkeen tulokset

Hankkeen tuloksena MTI:n ja korkeakoulukonsernin hyvinvointimatkailuun liittyvää osaamista, koulutusta, tutkimusta ja innovaatiotoimintaa kehitetään niin, että se vastaa parhaalla tavalla yritysten kehittämis- ja osaamistarpeisiin. Hankkeella edistetään myös MTI:n kansainvälistymistä ja kv-yhteistyötä muun muassa opiskeli- ja asiantuntijavaihtojen sekä kehittämistyön osalta. Lisäksi lyhyellä aikavälillä tuotetaan tietoa MTI:n hyvinvointimatkailun kehittämistyöhön, linjauksiin, painopisteisiin ja toimenpiteisiin.

Hankkeen tuloksena syntyy uutta tietoa hyvinvointimatkailun suunnitelmatyöhön, MTI:n strategian päivitykseen, opetukseen ja TKI-toimintaan, joka jää ohjaamaan

MTI:n ja sen liitännäisalojen koulutussuunnittelua sekä kehitystoimintaa ja hyvinvointimatkailua tukevaa tutkimusta myös hankkeen jälkeen. Suunnitelmassa määritellyt liittymäpinnat ja yhteistyö muiden alan toimijoiden ja kehittäjien kanssa on myös edesauttamassa toiminnan tehostumista päällekkäisten toimintojen poistuessa.

Hyvinvointimatkailun ja sen osaamisen edistäminen eurooppalaisena yhteistyönä -hanke tuottaa tietoa hyvinvointimatkailun kehittämiskohteiden ja toimenpiteiden määrittelyyn sekä käytännön toiminnan toteutukseen elinkeinon ja muiden toimijoiden kanssa sekä tietoa hyvinvointimatkailun tulevaisuuden kehitysnäkymistä. Hanke on osaltaan edistämässä hyvinvointimatkailun eurooppalaisten hyvien käytäntöjen tunnistamista, levittämistä ja hyödyntämistä. Hankkeessa tuotettavien artikkelijulkaisujen ja matkailualueilla toteutettavien hyvinvointimatkailuworkshoppien kautta käyntikohteista kerätty tieto leviää suurelle yleisölle ja eri matkailualueille. Hankkeen myötä syntyvät tulokset, hyvät käytännöt sekä osaaminen palvelevat laaja-alaista toimijoiden joukkoa, kuten matkailun tutkimus-, koulutus- ja kehittämisorganisaatioita, hyvinvointimatkailun ja siihen liittyvien alojen opiskelijoita, opettajia, tutkijoita ja kehittäjiä sekä elinkeinoelämää. Hankkeen aikana kerätyt tiedot palvelevat kaikkia osatoteuttajia ja kumppaneita heidän omassa hyvinvointimatkailun kehittämistyössään sekä toimialalla toimivia yrityksiä ja palvelutuottajia omissa tuotekehitys- ja kehittämisprosesseissaan.

4.5 Matkailun arktiset hyvinvointipalvelut ja teknologia

Heikki Konttaniemi, projektipäällikkö

Kyseisen hankkeen tarkoituksena on tutkia teknologisten ratkaisujen hyödynnettävyyttä arktisten hyvinvointipalvelujen luomisessa. Palvelujen halutaan tuovan aitoja arktisia elämyksiä, joten kylmän, lumen ja jään tuottamisen, muokkaamisen ja ylläpitämisen mahdollisuuksia tarvitsee tutkia ensin laboratorio-olosuhteissa ja sitten pilotoida. Elämyksiin kuuluu olennaisena osana audiovisuaaliset tekijät, joten teknisten laitteiden toimivuutta ja ratkaisuvaihtoehtoja tulee myös tutkia kylmissä ja kosteissa oloissa. Avainkysymyksenä on: Miten kylmää ja talvea voidaan hyödyntää terveysvaikutteisesti?

Taustalla on Lapin matkailualan yritysten tarve tuottaa ja innovoida uusia hyvinvointipalveluita. Yritykset haluavat palvelujensa perustuvan aitoon lappilaiseen elämyksellisyyteen. Jotta elinkeinoelämä voi saada uusia kylmään lumeen ja jäähän perustuvia elämyspalveluita, tarvitsee niiden toteutuskeinoja tutkia. Lumeen ja kylmään liittyviä palveluja halutaan tarjota ympärivuotisesti, jotta matkailijoille voidaan tarjota arktisia hyvinvointipalveluita ajankohdasta ja sääolosuhteista riippumatta. Tässä kohtaa teknologisten ratkaisujen mahdollisuuksia innovatiivisten hyvinvointipalveluiden luomisessa täytyy tutkia.

Hankkeen konsortio ulottuu monipuolisesti arvoketjun eri osiin. Rovaniemen ammattikorkeakoulu vastaa tutkimustoimenpiteiden toteuttamisesta ja hankkeen hallinnosta. Arctic Day Spa, Santa's Golden Fantasy Oy (Santamus) ja Kemin Matkailu Oy toimivat hankkeessa toteutettavien pilottien kohderyhminä ja haluavat kulkea matkailun saralla elämyksellisten palvelujen edelläkävijöinä. Jetitek Oy tuottaa kylmälaiteratkaisuja energiatehokkaita menetelmiä käyttäen. Oy PST event vastaa audiovisuaalisten elementtien tuottamisesta, joiden toimivuutta arktisissa olosuhteissa halutaan tutkia aitojen aistimusten tuottamiseksi.

Toteutus koostuu kahdeksasta työpaketista, joissa tehdään selvityksiä olemassa olevien arktisten hyvinvointipalveluiden ominaisuuksista, tehdään selvityksiä teknologisista ratkaisumenetelmistä, tutkitaan laboratorio-olosuhteissa palvelujen vaikutuksia koehenkilöihin, tutkitaan laboratorio-olosuhteissa teknologisia ratkaisuja (kuten lumen tekeminen, lumisade lumireaktorilla, audiovisuaaliset ratkaisut), pilotoidaan teknologisia ratkaisuja joko käyttökohteissa tai laboratoriossa tapauskohtaisesti. Lisäksi hankkeessa kartoitetaan immateriaalioikeuksien suojaamiseen liittyvät asiat.

Tuloksena mukana olevien yritysten sektorien välinen yhteistyö kasvaa ja syntyvien yrityshankkeiden myötä Lapin matkailu kehittyy. Teknologian hyödyntäminen

elämyspalveluissa luo uuden näkökulman ja mittakaavan yritysten liiketoiminnan kasvulle.

Hankkeen tavoitteet ovat kootusti seuraavat:

1. Selvitys olemassa olevista arktisista hyvinvointipalveluista
2. Selvitys teknologisten ratkaisujen mahdollisuuksista
3. Tutkimus palvelujen hyvinvointivaikutuksista
4. Tutkimus teknologisten ratkaisujen toimivuudesta
5. Teknologiaratkaisujen ja palvelujen yhdistämisen pilotointi
6. Yrityshankkeiden synty -> yritysten hyvinvointituotteiden synty
7. Lumisateen tekeminen lumireaktorilla
8. Audiovisuaalisten ratkaisujen tutkiminen
9. Immateriaalioikeuksien tietopankin kerääminen
10. Opinnäytetyöt
11. Julkaisut

5 HYVINVOINTITEKNOLOGIA

5.1 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka

Sirpa Kaukiainen, tutkijakehittäjä, projektikoordinaattori

Hankkeen taustaa

Lapin yliopisto, Rovaniemen ammattikorkeakoulu ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ovat käynnistäneet syyskuussa 2011 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen. Hanke on Lapin korkeakoulukonsernin innovaatio-ohjelman Hyvinvoinnin Lapin yksi kuudesta kärkihankkeesta. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto ja se kestää vuoden 2013 loppuun asti. Hankkeessa vastuullisena johtajana toimii professori *Asko Suikkanen* Lapin yliopistosta, tutkijana tutkijakehittäjinä *Marika Kunnari* Lapin yliopistosta, *Sirpa Kaukiainen* Rovaniemen ammattikorkeakoulusta, *Arto Selkälä* Lapin yliopistosta ja yliopettaja *Leena Viinamäki* Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta sekä projektitutkijana *Seppo Kilpiäinen* Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta. Sisällöllisesti hanke nivoutuu kaikkien kolmen korkeakoulun strategisiin painoaloihin. Lapin yliopiston tutkimuksen strategisista kärjistä hanke lukeutuu Pohjoisen hyvinvoinnin ja muuttuvan työn alueelle. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun osalta hanke toteuttaa sosiaali- ja terveysalan strategiaa hyvinvointipalvelujen alueellisessa tutkimuksessa ja kehittämisessä. Rovaniemen ammattikorkeakoulussa pohjoisen hyvinvointitieto luo perustan väestö- ja asiakaslähtöisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen opetukselle ja työelämäyhteistyölle.

Hankkeen tavoitteena on tuottaa käyttäjälähtöistä, muutoksen analyysin mahdollistavaa, hyvinvointitietoa osaksi kuntien hyvinvointi- ja terveysjohtamista (strateginen ja operatiivinen johtaminen). Tutkivalla ja kokeilevalla kehittämistyöllä pyritään löytämään uusia hyvinvointiin liittyvän tiedon hankinnan ja käytön menetelmiä. Näin kuntalaisille, julkisen, yksityispuolen ja kolmannen sektorin

toimijoille sekä päättäjille saadaan entistä aktiivisempi rooli hyvinvointitiedon tuottajana ja käyttäjänä. Hankkeen tavoitteena on tuottaa uudella tavalla kerättyä kuntalaisten hyvinvoinnin kokemustietoa ja uusia hyvinvointi-indikaattoreita päätöksenteon tueksi. Rovaniemen ammattikorkeakoulun terveysala kehittää toimintamallia yhteistyössä Rovaniemen kaupungin hyvinvointityöryhmästä muodostetun pientyöryhmän kanssa. Malli on tarkoitus juurruttaa osaksi kunnallista päätöksentekoa. Tavoitteena on myös tuottaa kolmannen sektorin toimintaa koskevaa tietoa kansalaisnäkökulman ja vapaaehtoistuen konkretisoimiseksi sekä huomioida saamelaisen väestön hyvinvointipalvelujen kehittämiseen liittyvät kulttuuriset vaatimukset.

Miten hanke vastaa aluekehitys- ja työelämäyhteistyön haasteisiin?

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa koostetaan uusia alueellisia hyvinvoinnin tietopalveluita sekä kehitetään jo olemassa olevia siten, että ne ovat pysyvästi integroitavissa osaksi julkisten, yksityisen ja kolmannen sektorin organisaatioiden toimintaa. Käyttäjä ja tarvelähtöisellä hankkeella vastataan erityisesti hyvinvointia koskevaan tiedon tarpeeseen sekä tiedon käyttöön kohdistuviin ongelmiin tuottamalla helposti hyödynnettävää ja nopeasti käyttöön saatavaa tietoa. Samalla tuotetaan elämäntarvetaiteiden perustuvaa tietoa pohjoisen alueen hyvinvointia koskevista muutoksista sekä muutosten hallinnan mahdollisuuksista ja jo tarjolla olevista keinoista.

Rovaniemen kaupungin hyvinvointityöryhmässä kehitetään ja pilotoidaan poikkihallinnollisesti lappilaisten hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettu toimintamalli, joka hyödyntää tarjolla olevia hyvinvoinnin tietotuotteita. Rovaniemen kaupungin hyvinvointityöryhmä on valinnut keskuudestaan pienemmän työryhmän, joka työstää toimintamallia. Tavoitteena on kehittää lappilaiseen päätöksentekoon ja hyvinvoinnin edistämiseen sopivaa toimintatapaa yhdistämällä eri toimijoiden mahdollisuuksia osallistua hyvinvointitiedon keräämiseen ja analysointiin sekä tiedon hyödyntämiseen koulutuksen ja yhteistyön avulla.

Hanketyöstä lisää osaamista

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen yhtenä tavoitteena on lisätä opiskelijoiden osaamista. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelman opiskelijat osallistuvat kokemuksellisen hyvinvoinnin tiedon keruu- ja syöttövaiheen toteutukseen osana tutkimus- ja kehittämistoiminnan opintoja. Lisäksi hankkeeseen integroidaan projektisuunnitelman mukaisesti opinnäytetöitä kaikissa kolmessa korkeakouluorganisaatiossa. Opetuksen integrointi tutkimus- ja kehittämistoimintaan oikeassa toimintaympäristössä luo mielekkään ja haastavan oppimisympäristön opiske-

lijoille. Opintojen aikainen yhteistyö eri korkeakoulujen opiskelijoiden välillä lisää moniammatillisen työskentelyn taitoja ja tuntemusta eri ammattiryhmien työn sisällöistä. Yhteistyö korkeakoulujen välillä lisää myös henkilökunnan yhteistyötä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

5.2 Meet, Play and Learn 2 — social gamebased learning tool for children with diabetes type 1

Pia Yliräisänen-Seppänen, projektipäällikkö ja Susanna Kantola, asiantuntijaopettaja

Diabetes 1 on yleistynyt Pohjoismaissa, missä se on yleisempi kuin missään muualla maailmassa. Esimerkiksi Suomessa sairastuu vuosittain noin 600 alle 15-vuotiaasta ja luku kasvaa 3–4 prosentin vuosivauhdilla. Diabetes 1 puhkeamisen syynä on haiman insuliinia tuottavien beetasolujen tuhoutuminen autoimmuuniprosessin kautta. Puuttuva insuliinineritys on korvattava elinikäisellä insuliinihoidolla. Hoitamattomana tauti johtaa happomyrkytykseen, koomaan tai kuolemaan.

Diabetesta sairastaville lapsille ja nuorille suunnattu ohjausmateriaalit ovat pääsääntöisesti kirjallisia ohjausmateriaaleja ja pelejä, jotka eivät vastaa heidän tarpeisiinsa kokeilla itse tai olla kanssakäymisessä vertaistensa kanssa. Suomen, Ruotsin ja Norjan harvaan asutuilla pohjoisen alueilla vertaistuen löytäminen on erityisen haastavaa.

Meet, Play, Learn 2 -hanke on yhteispohjoismaalainen hanke vuosille 2012–2013. Sen rahoittajana toimivat Interreg IV A Pohjoinen, Pohjoiskalotin neuvosto ja Lapin liitto. Meet, Play, Learn 2 -hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa terveystelien kaupallistamisesta ja suunnittelusta. Hankkeessa painotetaan diabetes 1, jonka hoitoon sitoutumisen edistämiseksi tuotetaan lapsille suunnattu esimerkkipeli matkapuhelimeen ja laaditaan ohjeistus sen käyttämiseen osana potilasohjausta.

Esimerkkipelin määrittely toteutettiin Meet, Play, Learn -hankkeen esihankkeessa vuonna 2010. Tällöin hanke haastatteli diabeteshoitajia, diabetesta sairastavia lapsia ja heidän perheitään pohjoismaissa. Haastatteluilla kerättiin kokemuksia sairauden alkuvaiheesta, motivoitumisesta diabeteksen hoitamiseen sekä sairauteen liittyvistä ongelmatilanteista. Esihankkeen jälkeen esimerkkipelin suunnittelua jatkettiin Meet, Play, Learn 2 -hankkeessa. Tällöin lapset otettiin suunnittelijoiden rinnalle vertaiskehittäjiksi. Korostamalla yhteissuunnittelun näkökulmaa vastattiin lasten tarpeisiin sisällöllisesti, haluttavuuden ja kiinnostavuuden osalta. Menetelmänä käytettiin haastatteluja ja paperiprototypointia. Pelin keskeinen sisältö muodostui diabeteksen hoidon kulmakivistä; ravitsemuksesta, liikunnasta ja lääkehoidosta. Aiheita käsitellään pelin keinoin unohtamatta hoidon ja ohjauksen tavoitetta, jolla pyritään tukemaan kokonaisvaltaista lapsen hyvää oloa.

Kuvio 1. Luonnos pelin visuaalisesta ilmeestä

Meet, Play, Learn 2 -hankkeen toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä, jossa organisaatioiden erilaiset osaamisalueet tukevat hankkeen tavoitteiden saavuttamista ja rikastavat yhteistyötä. Hankkeen hallinnoijana toimii Luleå tekniska universitet Ruotsista, joka vastaa peliohjeistuksen laatimisesta ja esimerkkipelin toteuttamisesta. Northern research institute Norjasta tarkastelee terveyspelejä kaupallisesta näkökulmasta ja johtaa hankkeen operatiivista toimintaa. Rovaniemen ammattikorkeakoulu vastaa esimerkkipelin oppimissisällöstä ja potilasohjausohjeistuksesta sekä käyttäjätestauksesta.

Rovaniemen ammattikorkeakoulun opettajat ja opiskelijat ovat hankkeen kautta mukana luomassa uusia toimintatapoja ja kehittämässä oppimisympäristöjä, joissa huomioidaan vertaistuki ja sosiaaliset ulottuvuudet. Nämä asettuvat tukemaan perinteisiä ohjausmenetelmiä, kuten yksilöllistä suullista ohjausta. Näin valmistuvat sairaanhoitajat tulevat jo opintojen aikana tietoisiksi pelien ja verkkoyhteisöjen mahdollisuuksista pitkäaikaissairaiden lasten hoitoon motivoitumisen ja sitoutumisen edistämiseksi.

5.3 ArctiChildren InNet (ESR, Enpi) — Osallistavaa ja voimaannuttavaa verkkoterveysviestintää pohjoisen alueen kouluyhteisöissä

Eiri Sohlman, projektipäällikkö

Lähtökohtia ArctiChildren InNet –hanketoiminnalle

Suomalaisista 9–16-vuotiaista lapsista ja nuorista 96 % käyttää Internetiä kotona ja 57 %:lla heistä on nettiyhteys omassa huoneessaan. Kun eurooppalaisten lasten netin käyttöajan keskiarvo on 86 minuuttia päivää kohden, viettävät 13–16-vuotiaat suomalaisnuoret aikaa Internetissä arkinen 2 tuntia ja vapaapäivinä noin 3 tuntia. (EUKids Online -tutkimus, 2010). Sosiaalinen media ja kommunikaatio korostuvat suomalaisten lasten ja nuorten netinkäytössä muuhun Eurooppaan verrattuna. Sosiaalisen median ympäristöt luovat nuoria kiinnostavan kanavan keskustella myös terveydestä sen mahdollistaessa toimijoiden ryhmäkommunikaation, yhteismielipiteiden muodostamisen ja tietämyksen jakamisen. Sosiaalisen median myötä nuoret toimivat myös yhä enemmän itse sisällön tuottajina, jolloin osallisuus, yhteisöllisyys ja voimaantuminen muodostuvat toimijuuden ydinkäsitteiksi.

Yhä useampi nuori hakee apua keskustelupalstoilta, joissa apua ei aina ole tarjoamassa koulutettu ammattilainen vaan muut keskustelupalstan käyttäjät. Vertaistuki ei silloin vastaa ammattiauttajien tarjoamaa asiantuntijuutta. Sosiaaliset mediat ovatkin asettaneet ammattihenkilöt uusien haasteiden eteen, kun perinteisen palveluverkon lisäksi tarvitaan uusia vuorovaikutteisia ympäristöjä, joiden kautta tietoa ja tukea tarvitsevat nuoret saadaan tavoitetuiksi (Väntönen 2011).

Koulu on lapsille tutuin ja tärkein kodin ulkopuolinen yhteisö. Mitä tiiviimmin erilaiset palvelut kiinnittyvät koulun yhteyteen, sitä enemmän alenee kynnys palveluihin hakeutumiseen. ArctiChildren InNet -hankkeissa tuotetaan verkkovälitteinen terveysviestintäsivusto palvelemaan lasten ja nuorten terveydenedistämistoimintaa Barentsin alueen kouluyhteisöissä. Lapset ja nuoret ovat aktiivisesti mukana jo sivuston kehittämisprosessissa, jolloin yhteisöllisyys ja osallisuus ovat aidosti läsnä. Näin jo terveyden edistämisen verkkopalvelujen kehittämisprosessi edistää oppilaiden positiivisia terveyskokemuksia ja elämänhallintaa.

ArctiChildren-hanketoiminnalla hyvinvointia pohjoisen alueen kouluyhteisöihin

Jo vuodesta 2002 ArctiChildren -hankkeiden päämääränä on ollut kehittää Barentsin alueella rajat ylittävää toimintamallia, joka edistää kouluikäisten lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan koordinoima

hankekonsortio käynnisti huhtikuussa 2002 ArctiChildren I (2002–2003, 2004–2006) - Arktisen alueen lasten ja nuorten psykososiaalinen hyvinvointi -hankkeen. Sen tavoitteena oli kartoittaa kouluikäisten lasten psykososiaalisen hyvinvoinnin tilaa neljässä Barentsin alueen maassa ja kehittää yliopistojen ja pilottikoulujen yhteistyönä psykososiaalista hyvinvointia tukevia uusia käytänteitä kouluyhteisöihin. ArctiChildren II 2006–2008 - Rajat ylittävä koulutusohjelma psykososiaalista hyvinvointia edistävän koulukasvatuksen tukemiseksi -hankkeen lopputuotoksena tuotettiin uusi toimintamalli tukemaan opettajien arjen kasvatustyötä Barentsin alueen kouluyhteisöissä.

Syksyllä 2011 käynnistyi Lapin korkeakoulukonsernin toteuttamana ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun terveys- ja liikunta-alayksikön hallinnoimana Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ArctiChildren InNet (2011–2013) - *Sosiaalisen median mahdollisuudet kouluikäisten terveysviestinnässä tavoitteena nuorten osallisuuden ja elämänhallintataitojen edistäminen* -hanke. Sen tavoitteena on tuottaa monitieteellisessä verkostoyhteistyössä yhteinen kokemuksellinen tietoperusta ja terveysviestintäsivusto lappilaisille kouluyhteisöille lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Korkeakoulukonsernin hanketoteuttajina ovat Rovaniemen ammattikorkeakoulun terveys- ja liikunta-alan lisäksi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala ja Lapin yliopiston kasvatustieteiden ja taiteiden tiedekunnat sekä yhteiskuntatieteiden tiedekunnan sosiaalityön oppiaine. Yhteistyökumppaneina ovat myös lappilaiset pilottikoulut Kemian ja Rovaniemen kaupungeista sekä Inarin, Sallan ja Ranuan kunnista (liite 1).

Barentsin alueen neljän maan yhteistyönä käynnistyi keväällä 2012 Kolarctic Enpi CBC -ohjelman rahoittama ArctiChildren InNet (2012–2014) - *Empowering School e-Health Model in the Barents region* -hanke. Sen tavoitteena on kehittää neljän maan yhteistyönä lähialueen kouluyhteisöihin uusia verkkopohjaisia terveyden edistämisen käytänteitä. Uudet verkkopalvelukäytännöt tulevat tukemaan lasten ja nuorten positiivista ja voimavaralähtöistä terveyden edistämistoimintaa. Tämän vuoksi kehittämistoiminnassa pyritään tiiviiseen yhteistyöhön pilottikoulujen oppilaiden, vanhempien sekä lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Kansainvälisen yhteistyöverkoston muodostavat Murmanskin humanistinen yliopisto ja Narfun yliopisto Venäjällä, Luulajan tekninen yliopisto Ruotsissa ja Finnmarkin korkeakoulu Norjassa. Korkeakoulukonsernin hanketoteuttajina ovat Rovaniemen ammattikorkeakoulun terveys- ja liikunta-alan lisäksi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala ja kulttuuri-instituutti, Lapin yliopiston kasvatustieteiden ja taiteiden tiedekunnat sekä yhteiskuntatieteiden tiedekunnan sosiaalityön oppiaine. Lisäksi neljän maan kolme pilottikoulua niin maaseutu- kuin kaupunkiympäristöstä toimivat hankkeen yhteistyökumppaneina. Manitoban yliopisto Kanadasta toimii hankkeen yhteistyösopuolena tuottaen hankkeelle alkuperäiskansojen terveyden edistämisen ja verkkopohjaisten palveluiden asiantuntijuutta (Liite 2).

Niin kansallinen ArctiChildren InNet ESR kuin lähialueen neljässä maassa toteutettava ArctiChildren InNet ENPI -hanke toteutetaan osana Lapin Innovaatio-ohjelman Hyvinvoinnin Lappi - Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämistoimintaa.

Pohjoisen alueen kouluikäisten syrjäytymisen riskitekijöistä osallisuutta ja elämänhallintaa tukevaan toimintaan

Syrjäytymisen ehkäisemisellä pyritään nuorten osallisuuden lisäämiseen. Osallisuus on tunnetta ja tietoisuutta siitä, että on tärkeä osa suurempaa kokonaisuutta, ryhmää, yhteisöä ja yhteiskuntaa. Osallisuutta on myös se, että tulee nähdäksi ja kuulluksi omana itsenään. Tunne siitä, että omalla panoksella on mahdollisuus vaikuttaa ryhmän toimintaan sekä laajemminkin yhteisöjen ja yhteiskunnan kehittämiseen, on yksilön kannalta tärkeä. (Lasten ja nuorten hallitusohjelma 2011–2015). Lapsiasiavaltuutettu Maria-Kaisa Aula on korostanut, kuinka koulun tehtävän pitäisi olla laajempi kuin vain tietojen ja taitojen välittäminen. Koulun tehtäviin pitäisi kuulua myös nuoren kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen entistä laaja-alaisemmin tarjoamalla nuorille Lasten ja nuorten hallitusohjelma 2011–2015 tavoitteen mukaisesti laajempaa kokemusta osallisuudesta, joka tukee ja motivoi omaa elämänhallintaa. (Aula 2010.) Konkreettisessa palvelutoiminnassa osallistava vuorovaikutus ilmenee siten, että asiantuntija lähestyy nuorta aktiivisena toimijana ja oman elämän asiantuntijana. Nuorten kanssa työskennellessä vuorovaikutuksellinen keskustelu on todettu toimivan perinteistä valistusta paremmin. Lapset ja nuoret osaavat arvioida käyttämiensä palveluiden laatua ja toimivuutta ja heitä kuuntelemalla aikuiset asiantuntijat voivat kehittää palveluiden vaikuttavuutta ja kohdentaa käytettävissä olevat voimavarat tarkoituksenmukaisesti.

Lappilaisella korkeakoulu yhteistyöllä kansainväliseksi kouluikäisten terveyden edistämisen verkkoasiantuntijaksi

Tulevaisuuden hyvinvointi- ja terveysalan ammatillaiset tulevat tarvitsemaan viestintä- ja tiimityötaitoja verkko yhteisöissä toimimiseen. Kohtaaminen ja vuorovaikutus verkossa edellyttävät opetukselta sosiaalisen median menetelmien haltuunottoa ja opetuksen viemistä rohkeasti verkko yhteisöjen maailmaan. Esimerkiksi perinteinen terveysneuvonta muuttuu verkossa vuorovaikutteiseksi ja osallistavaksi toiminnaksi (Wuorisalo 2009). Rovaniemen ammattikorkeakoulu on sitoutunut omalta osaltaan näihin kehittämishaasteisiin toimimalla aktiivisena sähköisten ja virtuaalisten palveluiden ja koulutuksen kehittäjänä pohjoisella ja arktisella alueella.

Rovaniemen ammattikorkeakoulu hyödyntää hankkeen arviointi- ja tutkimustuloksia kehitettäessä uusia sosiaalisen median työmenetelmiä terveys- ja liikunta-alan koulutukseen. Terveiden edistämisen verkko ympäristöä hyödynnetään ammattikorkeakoulun eri koulutusalojen uudenaikaisena oppimisympäristönä sekä hankkeen

edetessä myös lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten täydennyskoulutusympäristönä.

Verkkoviestintä mahdollistaa myös sosiaalisen markkinoinnin perusidean huomioimisen entistä monipuolisemmin terveyden edistämisessä: terve elämäntapa pitää tehdä ihmisille hauskaksi, helpoksi ja suosituksi. Sosiaalinen markkinointi pyrkii muutoksen maksimointiin motivoimalla kohderyhmää todellisiin elämäntapamuutoksiin ja valintoihin, jotka edistävät omaa tai yhteistä hyvinvointia.

Koulun hyvinvointityö on kehittymässä suuntaan, jossa se nähdään osana koulu-elämän muita ulottuvuuksia, kuten peruskoulun oppisisältöjä. Terveystieto erillisenä oppiaineena, aihekokonaisuudet, oppilashuolto, kodin ja koulun vuoropuhelun lisääntyminen sekä varhaiseen puuttumiseen liittyvät menetelmät koulun arjessa ovat kaikki hyviä esimerkkejä kehityssuunnasta, joihin myös ArctiChildren InNet-hanketoiminnassa on sitouduttu.

Lähteet

Aula, Maria-Kaisa. 2010. Kansan Uutiset, Verkkolehti. 19.1.2010.

EUKids Online – tutkimus. 2010. <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx>

Lasten ja nuorten hallitusohjelma 2011–2015. www.alli.fi/huoneentaulu

Väntönen, Elina 2011. Kavereita vai ei? Sosiaalinen media saa koulut miettimään opettaja-oppilassuhdetta. Helsingin Sanomat 7.2.2011, A10.

Wuorisalo, Jyri 2009. Osaaja.net, No 1.

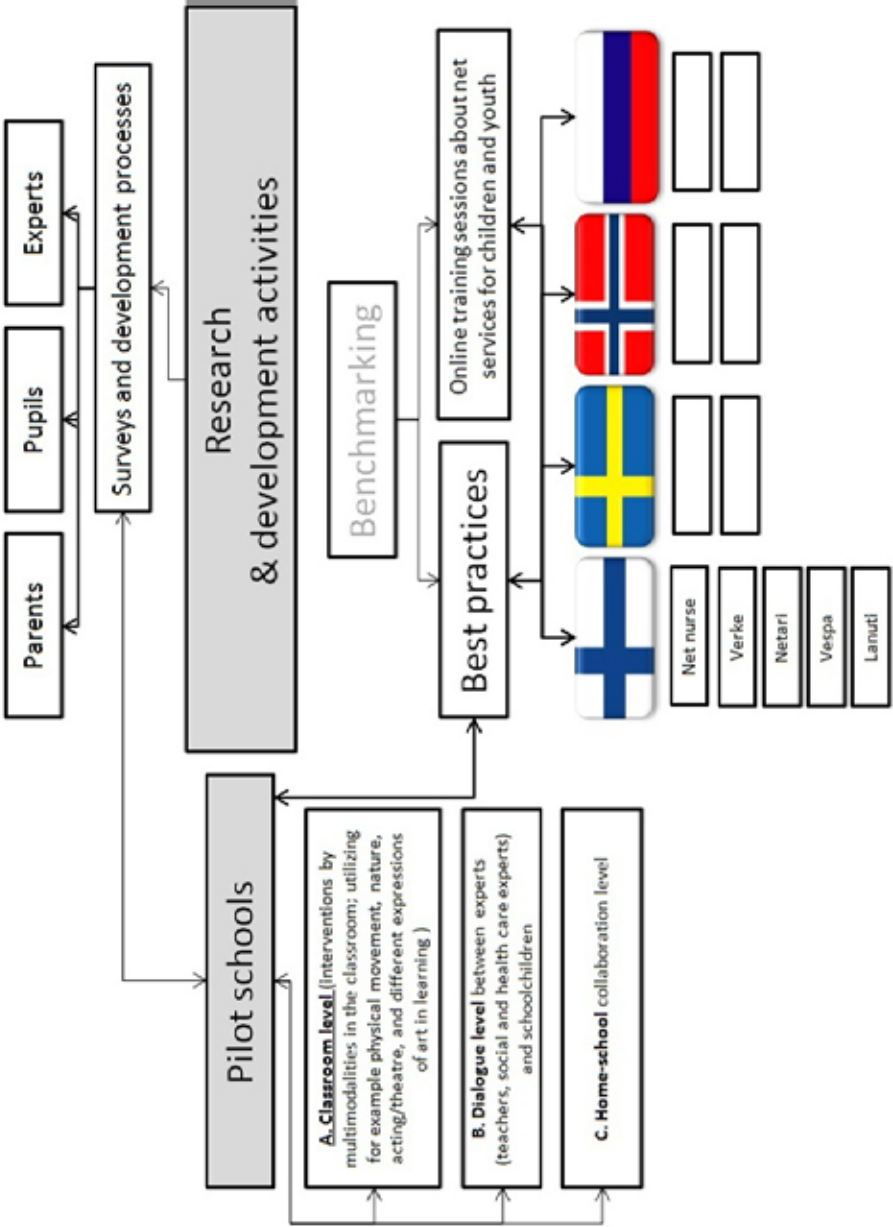
LIITE 1

ArctiChildren InNet ESR - TOIMINTAMALLI

LIITE 2

ArctiChildren InNet ENPI – IMPLEMENTATION MODEL

6 LIIKUNTA JA KILPAURHEILU

6.1 Hyvinvointiapteekki

Tommi Haapakangas

Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Hyvinvointiapteekki on opetus- ja kulttuuriministeriön tukema kolmevuotinen hanke, jonka tarkoituksena on pilotoida Rovaniemellä hyvinvointiapteen toimintamalli. Hyvinvointiapteekki tarjoaa monipuolisia ja tasa-arvoisia hyvinvointipalveluita opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Rovaniemen ammattikorkeakoulun hyvinvointialojen opiskelijat tuottavat ja toteuttavat hyvinvointipalvelut osana opintojaan. Kolmen toimintavuoden aikana hyvinvointiapteen tavoitteena on vakiinnuttaa toimintamalli pysyväksi työelämälähtöiseksi oppimisympäristöksi hyvinvointialojen opiskelijoille ja samalla vaikuttaa rovaniemeläisten opiskelijoiden hyvinvointiin, terveyteen ja jaksamiseen positiivisella tavalla. Opiskelijat voivat hakeutua hyvinvointiapteen palveluiden piiriin joko itsenäisesti, YTHS:n tai korkeakouluterveydenhuollon kautta.

Ensimmäisen toimintavuoden toimenpiteet

Rahoituspäätös hankkeen rahoittamiseksi saatiin maaliskuun lopulla vuonna 2012. Ensimmäisen kevään aikana valittiin Rovaniemen ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelman opiskelijoista ryhmä, joka alkoi suunnitella ja toteuttaa hankkeen toimintaa. Tilaksi vuokrattiin yksi toimistohuone Lapin urheiluopiston yhteydestä, jossa toimii myös liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma. Heti alusta asti oli selvää, että hankkeen aikana on luotava järjestelmä, joka mahdollistaa hankkeen jatkuvuuden itsenäisesti myös hankerahoituksen päättyttyä. Tähän ensimmäiseksi ratkaisuksi ajateltiin oppilaiden osuuskuntaa, joka ottaisi hyvinvointiapteen vastuulleen rahoituskauden jälkeen. Yksi opiskelijaryhmä alkoi työstää liiketoimintasuunnitelmaa ja kartoittaa mahdollisuuksia osuuskunnan perustamiseksi.

Toinen ryhmä alkoi suunnitella Hyvinvointiapteekille tuotteita. Tarkoitus oli, että ensimmäisen toimintavuoden aikana liikunnanohjaajaopiskelijoiden (AMK) opin-
toja saataisiin integroitua apteekin toimintaan. Keväällä 2012 tuotteita saatiin val-
miiksi 4 kappaletta, jotka avattiin heti kesän jälkeen syyskuussa opiskelijoiden
tultua paikkakunnalle. Tuotteistaminen jatkui aktiivisesti ja tuotesuunnitelmia oli
syyskuun lopulla jo kymmenen, joista seitsemän saatiin markkinoille ensimmäisen
toimintavuoden aikana. Lisätietoja tuotteista voi käydä katsomassa [www.hyvin-
vointiapteekki.fi](http://www.hyvin-
vointiapteekki.fi)

Markkinointiryhmä alkoi työstää hyvinvointiapteekin brändiä, ilmettä ja markki-
nointisuunnitelmaa yhdessä Rovaniemen ammattikorkeakoulun liiketalouden opis-
kelijoiden osuuskunnan kanssa. Kesän aikana hyvinvointiapteekin yleisilme, arvot
ja toimintamallit saatiin valmiiksi syksyn suurta markkinointikampanjaa varten.
Yksi opiskelijaryhmä laittoi kuntoon tiloja ja suunnitteli toiminnan käynnistämi-
seen tarvittavat tietotekniset järjestelmät. Syyskuussa oltiin valmiina ottamaan vas-
taan asiakkaita.

Verkostot ja yhteistyö

Hyvinvointiapteekissa pyritään verkostoitumaan monipuolisesti sellaisten taho-
jen kanssa, jotka voivat edistää opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia. Oppimis-
ympäristönä Hyvinvointiapteekki on monialainen. Hyvinvointiapteekissa töitä teke-
vät opiskelijat ovat Rovaniemen ammattikorkeakoulun liikunnanohjaajaopiskelijoita,
terveydenhoidonopiskelijoita, sairaanhoidonopiskelijoita ja fysioterapeuttiopiskelijoita,
joiden lisäksi yhteistyötä on tehty myös liiketalouden opiskelijoiden kanssa.

Opiskelijaterveydenhuolto, YTHS ja Lapin korkeakoululiikunta ovat sitoutuneet
Hyvinvointiapteekin toimintaan ja kaikki tavoittavat omien verkostojensa kautta
opiskelijoita, joita he voivat ohjata tarpeen mukaan Hyvinvointiapteekin palveluiden
piiriin. Esimerkiksi ensimmäinen kevytreppeu eli vertaistukeen perustava painon-
hallintaryhmä alkoi heti syksyllä ja asiakkaat tulivat mukaan YTHS:n ja korkeakou-
luterveydenhuollon kautta. Korkeakoululiikunnan kouluttamat opiskelijatuutorit
taas vievät sanaa eteenpäin hyvinvointiapteekista kaupunkiin saapuville uusille
opiskelijoille. Opiskelijoiden liikuntaliitto on mukana hyvinvointiapteekin konsep-
tin levittämisessä kansalliseksi toimintamalliksi. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaa-
miskeskus avustaa asioinnin verkkoympäristön rakentamisessa.

Näkymät verkoston laajenemisesta koskevat tällä hetkellä yrityselämää. Hyvin-
vointialalla toimivat yrittäjät eivät välttämättä näe hyvinvointiapteekin arvoa terve-
yttä edistävänä opiskelijoilta opiskelijoille toimintana, vaan yhtenä uutena kilpaili-
jana. Avoin ja läpinäkyvä keskustelu liike-elämän kanssa on tarpeen, jotta päästään
yhteiseen näkemykseen siitä, mitä Hyvinvointiapteekki voi liike-elämälle tarjota

ilman, että Hyvinvointiapteen arvoista täytyy joustaa. Toiminnan ylläpito rahoituskauden jälkeen vaatii pääomaa ja jonkinlainen bisnesajattelu täytyy omaksua jo nyt, jotta rahoituksen päätyttyä toiminnan jatko olisi mahdollista. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että hankerahoituskausien aikana on kokeiltava rohkeasti erilaisia toiminnan rahoituksen malleja, jotka toimivat myös yrityselämän kanssa. Yhteisen näkemyksen löytäminen on tärkeää, sillä Hyvinvointiapteen ei voi esimerkiksi vääristää talousalueen hyvinvointialojen kilpailuasetelmaa tarjoamalla asiantuntijapalveluita murto-osalla yrittäjien listahinnoista.

Tällä hetkellä käydään neuvotteluja muiden Rovaniemen talousalueen hyvinvointipalveluntarjoajien kanssa yhteisen näkemyksen löytämiseksi siitä, miten yrittäjät voisivat hyötyä Hyvinvointiapteen tuottamasta toiminnasta ja osaamisesta. Samalla on kuitenkin muistettava se, että palvelut tuotetaan ensisijaisesti opiskelijoilta opiskelijoille, minkä tulee näkyä myös tuotteiden hinnassa.

Hyvinvointiapteen osaamisen edistäjänä

Hyvinvointiapteen lisää osaamista kahdessa ulottuvuudessa. Sen tarkoitus on lisätä asiakkaiden tietoisuutta omasta kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja sen parantamisesta. Toteuttavan portaan opiskelijoille hyvinvointiapteen tarjoaa aidon monialaisen työelämälähtöisen opiskeluympäristön, jossa opiskelijat voivat harjoitella oman substanssialansa lisäksi johtamista, liiketoimintaa, vuorovaikutustaitoja, markkinointia yhteistyötaitoja ja monia muita työelämän vaatimia taitoja. Alla olevaan matriisiin on kuvailtu osaamisen osa-alueet, joita hyvinvointiapteen on ensimmäisen toimintavuoden aikana tuottanut. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Hyvinvointiapteen tuottaman osaamisen kuvaus

HYVINVOINTI-APTEEN TUOTTAMA OSAAMINEN	Osaamisen kuvaus
Kognitiivinen ulottuvuus	Markkinointiosaaminen, urheilu- ja hyvinvointiosaaminen, testausosaaminen, valmennusosaaminen, viestintäosaaminen, hankeosaaminen, liiketoimintaosaaminen, tutkimusosaaminen, kehittämisosaaminen.
Sosiaalinen ulottuvuus	vuorovaikutusosaaminen, viestintäosaaminen, yhteisöjohtamisaosaaminen, ryhmätoimintaosaaminen.
Reflektiivinen ulottuvuus	innovaatio-osaaminen, yrittäjyyskasvatusosaaminen, Eettinen osaaminen, arviointi ja laadunvarmistusosaaminen, kehitymisosaaminen
Operationaalinen ulottuvuus	tietotekninen osaaminen, liikunnanohjaus osaaminen, valmennusosaaminen, liiketoimintaosaaminen

Osaamisen määrää ja laatua on vaikea arvioida tarkasti, sillä osaamisen ulottuvuudet ovat Hyvinvointiapteen toiminnassa jatkuvassa muutoksessa ja osaamisen kehittyminen tapahtuu yhtäaikaista sen kaikissa neljässä ulottuvuudessa. Hyvinvointiapteekia viedään eteenpäin monialaisesti tutkivan oppimisen keinoin, jossa osaaminen rakentuu, tarkentuu ja jäsentyy reflektion kautta syklimäisesti. Jo nyt yhteistyöverkostoissa on tullut ilmi, että hanke olisi hyvä laajentaa myös toisen asteen opiskelijoita koskeväksi, sillä he tarvitsisivat enemmän ohjausta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Rovaniemen kaupungin resurssit opiskelijaterveydenhuollon toteuttamiseksi ovat pienet ja Hyvinvointiapteekki voisi tulevaisuudessa tarjota lisäresurssia tuomalla terveydenhoidonopiskelijoiden ja sairaanhoidonopiskelijoiden osaamisen nuorten toisen asteen opiskelijoiden terveyden edistämiseksi.

7 OSAAMISEN JA ASIAANTUNTIJUUDEN KEHITTÄMINEN

7.1 International Learning Modules for nursing Education

Outi Tieranta, projektipäällikkö

Euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa (ESR) *Potilas- ja asiakasturvallisuuden varmistaminen virtuaali- ja simulaatioympäristöissä* (TOVI) -hankkeessa luotiin eurooppalainen hoitotyön korkeakoulujen verkosto. Verkostossa suoritettiin hyvien käytänteiden vertailu hoitotyön simulaatioiden toteuttamisesta, jonka tuloksina nousi hoitotyön simulaatioiden sisällöllinen keskittyminen akuuttihoitoon sekä erilaisiin kliinisiin taitoihin. Simulaatiota pidetään tärkeänä nykyaikaisena oppimismenetelmänä ja sen käyttöä halutaan laajentaa useampiin osa-alueisiin, kuten mielenterveystyöhön. Simulaatio-opetus on resursseja vaativaa ja sen vuoksi yhteistyö on tärkeää yhtenevän eurooppalaisen hoitotyön asiantuntijuuden saavuttamiseksi. Tämän pohjalta lähdettiin *International Learning Modules for nursing Education* (ILME) -hankkeen ideaa kehittämään.

ILME *International Learning Modules for nursing Education* on EU:n jäsenvaltioiden ja alueiden välistä yhteistyötä kehittävä projekti, jonka rahoittaa Lapin elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus Euroopan sosiaalirahastosta. Toiminta-aika on 1.3.2012 - 31.12.2013. Pää toteuttaja ja hallinnoija on Rovaniemen ammattikorkeakoulu (RAMK) ja projektipäällikkönä toimii hoitotyön lehtori Outi Tieranta. Projektissa on RAMKin lisäksi osatoteuttajana Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä sekä yhteistyökumppanina Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä.

Projektin tavoitteena on kehittää eurooppalaisten verkoston jäsenten kanssa yhteisopetusta ja yhteisiä käytänteitä potilasturvallisuuden parantamiseksi hyödyntäen simulaatio- ja verkko-opetusta. Samalla tavoitteena on hyödyntää aikaisemmin tunnistettuja hyviä käytänteitä simulaatio-opetuksesta. Tuloksena ovat 15 ECTS:n

laajuiset koulutusmoduulit, joilla saavutetaan EQF tason 6 määritellyt kompetenssit kolmesta eri hoitotyön osa-alueesta. Opintomoduuleissa käytettävän simulaation ja PBL-menetelmän kautta pyritään samalla lisäämään yleisiä työelämävalmiuksia.

Projektilla on viisi keskeistä toimenpidettä. Kansainvälisten 15 ECTS-laajuisten opintomoduulien laatiminen yhteistyössä TOVI-verkoston kanssa on ensimmäinen toimenpide. Sisällöiltään moduulit ovat aikuisten hoitotyö (sisätauti-kirurginen), lastensairaanhoito ja psykiatrinen/mielenterveystyö. Moduuleissa hyödynnetään virtuaali- ja simulaatio-opetusta. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS) sekä Lapin sairaanhoitopiiri (LSHP) osallistuvat lastensairaanhoidon moduulin simulaatioiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. HUS testaa lasten hätätilanteen hallinnan simulaatio-opetuspakettia LSHP:n lastenosaston toimiessa testiympäristönä. Samalla HUS laatii simulaation arviointilomaketta, joka tulee käyttöön kaikkiin moduuleihin soveltavin osin. Ensimmäinen opetuspaketin toteuttaminen tapahtuu syksyn 2012 aikana. Toisena keskeisenä toimenpiteenä on opintomoduulin pilotointi. Laadituista opintomoduuleista toteutetaan aikuisten hoitotyö (sis/kir) keväällä 2013. Pilotista raportoidaan niin kirjallisesti kuin suullisesti erilaisissa yhteistyökoukouksissa ja seminaareissa. Kolmantena toimenpiteenä on projektista tiedottaminen, joka toteutetaan verkostokokouksiin osallistumalla sekä niissä tiedottamisella. Neljäntenä toimenpiteenä on sähköisen julkaisun kirjoittaminen, jossa kuvataan simulaatioiden toteutuminen eri moduuleissa sekä pilottimoduulin kokonaistoteutus. Hankkeen viides toimenpide, hallinnointi ja koordinointi, kattavat koko hankkeen ajan hankkeen tavoitteiden mukaisen toiminnan seurannan sekä hallinnan erilaisin toimenpitein, joista raportoidaan rahoittajalle rahoittajan ohjeiden mukaisesti.

Projekti lisää yhteistyötä kansainvälisten kumppaneiden kanssa ja tuloksena syntyviä opintokokonaisuuksia voidaan tarjota sekä vaihto-opiskelijoille sekä -opettajille. Hankkeen aikana tapahtuva kansainvälinen liikkuvuus lisää opetushenkilökunnan kansainvälisyysosaamista sekä antaa mahdollisuuden luoda verkostoja yli kansallisen rajan. Hankkeeseen osallistuu Rovaniemen ammattikorkeakoulun opettajia ja henkilökuntaa laaja-alaisesti, minkä myötä opetuksen ja simulaation yhteiset menetelmät tulevat tutuiksi. Hankkeeseen osallistuvan henkilökunnan hankeosaaminen vahvistuu hankkeen aikana.

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

LAPIN SAIRAANHOITOPIIRI
LAPLAND HOSPITAL DISTRICT

HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOITOPIIRI
HOSPITAL DISTRICT OF HELSINKI AND UUSIMAA

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

7.2 Päihdetyön moniammatilliset erikoistumisopinnot 60 op

Paula Yliniemi, asiantuntijalehtori

Projektista

Pohjois-Suomessa on alkanut tammikuussa 2011 60 opintopisteen laajuinen koulutushanke, joka yhdistää pohjoisten korkeakoulujen päihdetyön osaamisen. Projektia on valmisteltu vuodesta 2008 alkaen Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteistyönä. Koulutuksen järjestäjinä toimivat Oulun ja Lapin yliopistot sekä Kemi-Tornion, Oulun seudun ja Rovaniemen ammattikorkeakoulut. Hanke on kolmivuotinen ja sen aikana toteutetaan kaksi samansisältöistä kaksivuotista koulutusohjelmaa. Ensimmäinen ryhmä aloitti tammikuussa 2011 ja toinen syyskuussa 2011. Koulutus tapahtuu pääosin verkko-opetuksena ja on osallistujalle ilmainen.

Pohjois-pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus hyväksyi projektin osarahoitettavaksi Euroopan sosiaalirahastosta hankekaudelle 2007–2013. Lisäksi mukana olevien korkeakoulujen osalta tuli omarahoitusosuus ja Alkon lahjakirja. Projektin hakijana toimi Oulun yliopisto, Koulutus- ja tutkimuspalvelut. Rovaniemen ammattikorkeakoulu on yksi osatoteuttajista.

Aluekehityksen ja koulutuksen haasteet

Projekti vastaa päihdetyön koulutuksen kehittämisen tarpeeseen osana päihdepalveluiden laadun kehittämistä. Päihdetyön koulutusta järjestetään maassamme hyvin kirjavasti ja se on sirpaleista. Koulutus joko puuttuu eri opintoasteista tai ei laajuudeltaan tai sisällöltään vastaa laadukkaan päihdetyön vaateisiin.

Opinnot on rakennettu siten, että ne antavat käytännön toimijoille resursseja ja keinoja puuttua päihteiden käyttöön ja edistää kohtuukäyttöä. Koulutus on monitieteinen ja -amatillinen, joten se lähestyy päihteiden käyttöä ja siitä aiheutuvia haittoja yhteiskuntapolitiikan, lääketieteen, hoitotieteen, psykologian, sosiaalityön ja erilaisen terapeuttisten menetelmien näkökulmasta. Tämän lisäksi koulutushankkeeseen sisältyy vahva päihdetyön käytäntöjä tutkiva ja kehittävä näkökulma.

Projektin ja koulutuksen tavoitteet

Koulutuksen tavoitteena on päihdeasiantuntemuksen tuottaminen jo kentällä toimiville sosiaali- ja terveysalan, opetus- ja kasvatustieteiden sekä muille päihdeasioiden kanssa työskenteleville ammattilaisille. Opinnot on suunniteltu monitieteisiksi ja -näkökulmaisiksi minkä lisäksi opintojen sisältö muodostuu moniammatillisesta viittekehyydestä. Koulutuksessa tarkastellaan päihteiden käytön vaikutuksia yksilö-, perhe-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla, päihderiippuvuutta, päihdeasiakkuutta, ennaltaehkäisyä sekä hoitomahdollisuuksia perustuen aiheeseen liittyvään tutkimustietoon.

Koulutus tukee myös opettajia päihdetyön koulutuksen kehittämisessä sekä kokoaa yhteen päihdetyön koulutussisältöjä, oppimateriaaleja, työvälineitä ja menetelmiä. Erityisen tärkeänä nähdään toimivien opetusmenetelmien hyödyntäminen sekä resurssien allokointi ja yhdistäminen. Lisäksi hankkeen avulla pyritään luomaan uusia mahdollisuuksia päihdetyön käytäntöjen kehittämiseen, vaikutusten arviointiin ja tutkimukseen.

Koulutuksen kohderyhmä

Koulutuksen kohderyhmänä ovat Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt sekä opetus- ja kasvatusalan käytännön toimijat ja esimiehet niin julkiselta kuin yksityiseltäkin sektorilta. Erityisesti kohderyhmänä nähdään päihdetyötä käytännön tasolla tekevät eri ammattihenkilöt (lääkärit, sairaanhoitajat, terveydenhoitajat, sosiaalityöntekijät, sosionomit, lähihoitajat, poliisi), opettajat (luokanopettajat, aineenopettajat, opinto-ohjaajat), päihdepoliittiseen päätöksentekoon osallistuvat toimijat (sosiaali- ja terveydenhuollon luottamushenkilöt) ja eri työyhteisöjen päihdehuollon yhteyshenkilöt (työsuojeluvaltuutetut, päihdevastaavat). Sosiaali- ja terveysala on perinteisesti ollut hyvin naisvaltainen, mikä tulee todennäköisesti esille myös koulutuksen kohderyhmässä. Toisaalta projekti tarjoaa miehille mahdollisuuden suuntautua kyseiselle alalle.

Koulutuksen toteutus

Teoreettinen ja menetelmäopetus 60 op jaetaan sekä perus- että aineopintoihin. Perusopintojen tarkoituksena on perehdyttää aihepiiriin ja antaa perustiedot päihdeiden käytöstä, haitoista ja päihdetyöstä. Päihdetyötä lähestytään asiakkuuden, palveluiden ja eettisten kysymysten kautta. Aineopinnoissa syvennetään perusopinnoissa opittuja asioita ja sovelletaan niitä käytäntöön päihdetyössä käytettyjen menetelmien avulla. Aineopinnoissa on vahva työnohjauksellinen ote sekä tiedon tuottamisen ja käytäntöjen kehittämisen ulottuvuus. Näin työyhteisöt saavat koulutukseen osallistuvien kautta käyttöönsä uutta toiminta- ja ajattelutapaa sekä uusia työmenetelmiä. Koulutus toteutetaan virtuaalisissa oppimisympäristöissä uusimman koulutusteknologian avulla. Projektin avulla rakennetaan uudenlainen pohjoisten korkeakoulujen koulutusyhteistyömalli, jota pilotoinnin jälkeen on tarkoitus hyödyntää muualla Suomessa ja kansainvälisesti.

7.3 Future Learning Lapland

Heikki Konttaniemi, projektipäällikkö

Future Learning Lapland (FLL) on Lapin korkeakoulukonsernin koulutusvienti-hanke. Sanalla ”koulutusvienti” viitataan tässä yhteydessä ulkomaiselle asiakkaalle tehtävään maksulliseen palvelutoimintaan. Hanke linkittyy kansalliseen, Finpron hallinnoimaan Future Learning Finland -koulutusvientiklusteriin, jonka ideana on koordinoitusti viedä suomalaista koulutusta ulkomaalaisille asiakkaille. Lisäksi FLL toteuttaa osaltaan opetusministeriön korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiaa, jossa osaamisen vienti mainitaan yhtenä osa-alueena.

Kansallinen klusteri aloitti toimintansa keväällä 2011, jonka jälkeen FLL-hanketta alettiin valmistella Lapin korkeakoulukonsernissa. Valmistelun jälkeen hanke sai rahoituksen syksyllä 2011 Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja sen toiminta käynnistyi tammikuussa 2012. Mukana toiminnassa ovat koordinaattorina toimiva Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu sekä Lapin yliopisto. Toiminta ajoittuu vuodelle 2012 ja keväälle 2013. Yhteinen budjetti on suuruudeltaan noin 180 000 euroa.

Suurissa talouksissa ja kasvavilla alueilla on suuri määrä kouluttamatonta henkilöstöä eri ammattiryhmissä, eikä maiden koulutusjärjestelmä vastaa aina nykypäivän tarpeita. Suurten tarpeiden rinnalla nähdään myös paljon täsmäosaamista vaativia tarpeita, jotka suuntautuvat pienemmille ryhmille. Yleensä koulutustarpeet ovat kuitenkin niin laaja-alaisia, että niiden hahmottaminen on hankalaa. Nämä seikat korostavat strategisen ajattelun tärkeyttä koulutusviennissä.

Yhteistyö on avainasemassa, jotta suomalaiset yritykset ja korkeakoulut voivat tuottaa laajoja koulutusratkaisuja. Lappilaiset korkeakoulut tekevät jo nyt tiivistä yhteistyötä osana Lapin korkeakoulukonsernia ja yhteistyön tiivistäminen myös kansainvälisissä asioissa on todettu kannattavaksi. FLL-hanke edistää tätä yhteistyötä luomalla perustaa lappilaisten korkeakoulujen maksulliseen koulutusvientiin. Tähän työhön lukeutuvat

- 1) moniammatillisen asiantuntijaryhmän perustaminen
- 2) koulutusvientituotteiden luominen
- 3) tarjonnan luominen ja siihen liittyvä analysointi sekä
- 4) osallistuminen kansallisen koulutusvientiklusterin toimintaan.

Rakennettavat koulutustuotteet syntyvät mukana olevien alojen kärkiosaamisen kautta. FLL-hankkeessa edustettuina ovat sosiaali-, -terveys- ja hyvinvointialat,

matkailu (MTI), kauppa ja kulttuuri sekä kasvatustieteet. Näiden alojen asiantuntijat tuotteistavat yhdessä omaa osaamistaan sekä testaavat tuotteistetun osaamisen vastaanottoa ulkomaisilla tahoilla. Kansallinen Future Learning Finland tuottaa samanaikaisesti markkina-analyysyjä ja koulutusta suurista kohdealueista sekä järjestää vientiin tähtääviä matkoja klusterin jäsenille.

Hankkeen kautta on syntynyt kolme kärkituotetta mukana olevien alojen osaamisen perusteella:

- Monialainen päihdetyön koulutus (Lapin yliopisto, KTAMK, RAMK, Oulun yliopisto, OAMK)
- Matkailun turvallisuus (MTI / RAMK)
- Työelämälaheisen oppimisen pedagoginen malli (KTAMK, RAMK, Lapin yliopisto).

Tuotteiden rakentamiseen tehdään tukitoimia, jotka liittyvät tuotteistamiseen ja markkinointiin. Samalla luodaan kolmen korkeakoulun välistä toimintakonseptia koulutusvientitoiminnalle, jonka avulla pyritään siirtämään hankkeessa saatuja arvokkaita oppeja sidosryhmille Lapin korkeakoulukonsernissa. Toimintakonsepti ei tähtää raskaiden rakenteiden luomiseen vaan jo olemassa olevan hyödyntämiseen. Se pitää sisällään muun muassa osaamisen tunnistamisen, markkinoiden analysoimisen sekä osaamisen tuotteistamisen, myymisen ja testaamisen asiakkaalla. Lisäksi etsitään keinoja hyödyntää olemassa olevia kumppanuuksia kotimaassa ja ulkomailla. Hanke tekee yhteistyötä sidosryhmien kanssa Lapin korkeakoulukonsernissa. Yhteistyö tapahtuu Lapin korkeakoulukonsernin kansainvälisten asioiden toimikunnan sekä aikuiskoulutuksen kehittämisen ryhmien kanssa.

8 TULEVAISUUDEN HAASTEITA TKI-TOIMINASSA JA ALUEKEHITYSTYÖSSÄ

Helena Kangastie, kehityspäällikkö, tutkimus- ja kehitystoiminta

Tutkimus- ja kehittämistyön määrä ammattikorkeakouluissa on kasvanut voimakkaasti viime vuosien aikana. Opetus- ja kulttuuriministeriön kuvaamina tulevaisuuden haasteina ovat tutkimus- ja kehitystyön niveltäminen opetukseen, tutkimus- ja kehittämistyön perusedellytysten ja rahoituspohjan vahvistaminen sekä ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja tutkimuslaitosten verkostoitumisen edistäminen. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan on kohdistettu viime vuosina kansallista ja kansainvälistä arviointia. Kansainvälisissä arviointituloksissa todetaan ammattikorkeakoulujen T&K-toimintojen kehittyneen tutkimus- ja kehitystyötä tekevien henkilöiden toiminnasta ilman kokonaisvaltaista suunnittelua. Tämä selittää osaltaan tutkimus- ja kehitystoiminnan kansallisen pirstaleisuuden ja alueelliset erityispiirteet. (KKA julkaisu 7:2012.)

Tulevaisuuden haasteena on se, miten ammattikorkeakoulut huomioivat strategiassaan T&K-työn ja vahvistavat opetuksen ja tutkimus- ja kehitystyön yhteyttä. Ammattikorkeakoululakia ollaan uudistamassa osana käynnissä olevaa korkeakoulu-uudistusta. Uudistuksella tavoitellaan muun muassa opetuksen ja T&K-toiminnan vahvistamista sekä aluekehittämistoiminnan laadun vahvistamista (Hallituksen esitysluonnos 1.10.2012).

Kohtamäen (2012) tutkimuksessa on tarkasteltu opetuksen ja TKI:n johtamista osana ammattikorkeakoulun strategista kehittämistä. Ylin johto ja keskijohto ovat avainasemassa ammattikorkeakoulun toimintojen johtamisessa ja strategisessa kehittämisessä. Tutkimustuloksissa tulee ilmi, että ylin johto ja keskijohto soveltavat johtamisessaan ja kehittämisessä keskenään erilaisia strategiakäsityksiä ja strategista käyttäytymistä. Tuloksista ilmenee, että erityisesti TKI-toiminnan kohdalla näiden

kahden johdon painotukset eroavat toisistaan. Keskijohdon tehtävänä on johtaa toimintaa, joka tapahtuu välittömässä vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tämä johtaa siihen, että keskijohto pyrkii etsimään omasta asiantuntijänäkökulmastaan toimivinta tapaa vuorovaikutukselle ulkoisen ympäristön kanssa. Toisaalta organisatorinen asema edellyttää keskijohdon noudattavan ylimmän johdon vallitsevaa johtamis- ja strategiakäsitystä. Strategisen suunnittelun koulukunnan näkökulmasta ammattikorkeakoulujen strateginen kehittäminen näyttäytyy kompleksiselta. (Kohtamäki 2012, 112.) Kehittämishaasteeksi muodostuu yhteisen ymmärryksen löytäminen ja vuorovaikutus, jotta vallitsevasta strategiakäsityksestä johdetun TK-toiminnan ja toiminnasta nousevan strategiakäyttämisen välille ei synny eroja ja kamppailuja. Pienissä ammattikorkeakouluissa, kuten Rovaniemen ammattikorkeakoulu, vuorovaikutteiseen johtamiseen ja toimintaan ovat paremmat edellytykset ja edellytykset myös saavuttaa tasapaino näiden kahden välillä.

Aluevaikuttavuus on osa ammattikorkeakoulujen perustehtävistä ja siihen kuuluu oman alueen kehityksen vahvistaminen ja osaamisen kehittäminen. Ammattikorkeakoulun tulee olla jatkuvassa ja systemaattisessa vuorovaikutuksessa ulkoisen ympäristön kanssa. Aluevaikuttavuuden katsotaan syntyvän koulutuksen, tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä alueellisen tehtävän kokonaisuudesta. Vaikuttavuuden synnyttäminen edellyttää toiminnan tuloksellisuutta ja laatua. Vahvuutena vaikuttavuuden saavuttamiseksi on ammattikorkeakoulujen laaja, monialainen osaamispohja. (Hallituksen esitysluonnos 1.10.2012.) Aluevaikuttavuuden arvioinnissa on haasteellista kriteerien määrittäminen ja niiden hyödyntäminen jatkuvassa tutkimus- ja kehitystyössä yhdessä kumppanien ja verkostojen kanssa.

Ammattikorkeakoulun ja työelämän kumppanuudessa voidaan saavuttaa hyötyjä tasapuolisesti. Hyödyt ilmentävät konkreettisella tavalla ammattikorkeakoulun aluekehitystehtävää ja yhteisöllistä toimintatapaa. Hanketyö voi tuottaa rajoja ylittävän yhteisen oppimis- ja kehittämisympäristön, joka mahdollistaa yhteisen ymmärryksen löytämisen kehittämistarpeista ja toiminnan kehittämisestä. Olennaista hyötyjen saavuttamisessa on vuorovaikutus kehittäjäorganisaatioiden välillä. Ammattikorkeakoululle mahdollistuu hanketyössä välineitä siirtää työelämän hyviä käytäntöjä opetukseen ja oppimismenetelmien kehittämiseen. (Häggman-Laitila-Rekola 2011, 275–276.)

Tulevaisuus ja toimintaympäristön muutos sekä ammattikorkeakoulujen rakenteelliset ja toiminnalliset muutokset vaikuttavat myös opettajan työhön. Tutkimus- ja kehitystoiminnan vahvistuminen haastaa muuttamaan toimintatapoja yksilöllisestä tiedon tuottamisesta yhteisen tiedon tuottamiseen. Ilola ym. (2008, 34) toteavat, että yhteisöllinen asiantuntijuus on noussut yksilöllisen asiantuntijuuden rinnalle. Yhteisöllistä asiantuntijuutta toteutetaan aluekehitystehtävän edellyttämässä työelämäyhteistyössä sekä tutkimus- ja kehitystyössä. Hankkeet mahdollistavat opet-

tajille perinteisen opettajuuden rajojen rikkomisen ja antavat mahdollisuuden uudenaikaiseen opettajuuteen kasvuun.

Tutkimus- ja kehitystyön yksi kansallinen päätavoite on tukea kansalaisten hyvinvointia. Edellä kuvatuissa Hyvinvoinnin Lapin tutkimus- ja kehittämishankkeissa matka on alkanut päätavoitteen saavuttamiseksi. Kun hankkeet aikanaan päättyvät, muodostuu haasteeksi tulosten käyttöön ottaminen osaksi organisaatioiden perustoimintoja. Tutkimus- ja kehittämistyön perimmäisenä ajatuksena on tuottaa alueelle uusia, innovatiivisia, hyvinvointia ja osaamista lisääviä käytäntöjä, tuotteita ja palveluja.

LÄHTEET

- Aho, M. Innovaatioympäristö ja osaaminen. 2007. Teoksessa: K. Kallberg & M. Hallila. Osaamisen kohtaaminen – näkökulmia työelämälähtöiseen koulutukseen. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja C: Tiedotteita, 26. Joensuu. 23–34.
- Ahtiainen, M. – Auranne, K. 2007. Hyvinvointiteknologian määrittely ja yleisesittely. Teoksessa: L. Suhonen & T. Siikanen (toim.) Hyvinvointiteknologia sosiaali- ja terveysalalla – hyöty vai haitta? 2007. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 26. 9-20.
- Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta innovaatiojärjestelmässä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:8. Osoitteessa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/tr08.pdf?lang=fi>.
- Auranne, K. – Sydänmaa, V. 2007. Hyvinvointiteknologia käytännössä – kenen ehdoilla toimitaan? Teoksessa: L. Suhonen & T. Siikanen (toim.) Hyvinvointiteknologia sosiaali- ja terveysalalla – hyöty vai haitta? 2007. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 26. 73–79.
- Bäckman, G. 1987. Yksilö, lähiympäristö ja terveys. Helsinki: WSOY.
- Euroopan komissio. 2007. Urheilun valkoinen kirja. Luxemburg: Euroopan yhteisöt. Osoitteessa http://ec.europa.eu/sport/documents/white-paper/whitepaper-short_fi.pdf.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ammattikorkeakoululain sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 26 ja 48 §:n muuttamisesta. Osoitteessa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulu_uudistus/aineistot/liitteet/amk_lakiluonnos.pdf.
- Häggman-Laitila, A. & Rekola, L. 2011. Työelämän ja ammattikorkeakoulun kumppanuus: odotuksia ja kokemuksia hyödyistä. Hallinnon tutkimus 4/2011. Hallinnon tutkimuksen seura. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Ilola, H., Kotila, H. – Nikander, L. 2008. Vastakkainasettelusta yhteisöllisyyteen – opettajien yhteistyö ja yhteisöllisyys ammattikorkeakouluissa. Teoksessa: A. Töyhtöri-Nyrhinen (toim.) Osaamisen muutosmatkalla. Helsinki: Edita Oy. 31–41.

- Kallberg, K. 2007. Aiemman osaamisen tunnustamisen lähtökohtia ammattikorkeakoulussa. Teoksessa: P. Halti & R. Jaakkola (toim.) Osaaminen esiin. Näkökulmia tunnustamiseen ja tunnustamiseen. Haaga-Helia puheenvuoroja 5/2009. Helsinki: Edita. 14–36.
- Kohtamäki, V. 2012. Opetuksen ja TKI:n johtaminen osana ammattikorkeakoulujen strategista kehittämistä. Hallinnon tutkimus 2/2012. Hallinnon tutkimuksen seura. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Maassen, P. – Kallioinen, O. – Keränen, P. – Penttinen, M. – Spaapen, J. – Wiedenhofer, R. – Kajaste, M. – Mattila, J. 2012. From the bottom up. Evaluation of RDI activities of Finnish Universities of Applied Sciences. Publications of the Finnish Higher Education Evaluation Council 7:2012. Osoitteessa http://www.kka.fi/files/1482/KKA_0712.pdf.
- Matkailun edistämiskeskus. 2005. Hyvinvointi- ja wellness -matkailun peruskartoitus. MEK A: 144. Osoitteessa [http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccf1cc225678b004e73ed/d86764d4e91dde64c225735b0032a957/\\$FILE/A144%20Hyvinvointimatkailu_peruskartoitus.pdf](http://www.mek.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccf1cc225678b004e73ed/d86764d4e91dde64c225735b0032a957/$FILE/A144%20Hyvinvointimatkailu_peruskartoitus.pdf).
- Matkailun edistämiskeskus. 2009. Suomalaisen hyvinvointimatkailun kehittämisstrategia kansainvälisillä markkinoilla 2009–2013. Osoitteessa [http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccf1cc225678b004e73ed/59bf54adc70f94a6c225751d002f5562/\\$FILE/Hyvinvointimatkailun%20kehitt%C3%A4misstrategia_final.pdf](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccf1cc225678b004e73ed/59bf54adc70f94a6c225751d002f5562/$FILE/Hyvinvointimatkailun%20kehitt%C3%A4misstrategia_final.pdf).
- Matkailun edistämiskeskus. 2012. Osoitteessa [http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/\(pages\)/Hyvinvointimatkailu.20.9.2012](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/(pages)/Hyvinvointimatkailu.20.9.2012).
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyö. Osoitteessa http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/tutkimus_ja_kehitystyoe/?lang=fi. 12.11.2012.
- Opetusministeriö 2007. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:4. Helsinki: Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Palonen, T. – Gruber, H. 2010. Satunainen, rutiininomainen ja tietoinen osaaminen. Teoksessa: K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.) 2010. Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Helsinki: WSOYpro Oy. 41–55.
- Poikela, E. 2003. Opetustyö tieto- ja oppimisympäristönä – oppimisen ja osaamisen arviointi. Teoksessa: E. Poikela & S. Öystilä (toim.) Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä – kokeiluja ja kokemuksia. Tampere: Tampere University Press. 77–99.
- Poikela, E. – Poikela, S. 2005. ”Pedagogi on herännyt meissä” – ongelmaperustaisen oppimisen sytytti. Teoksessa: E. Poikela & S. Poikela (toim.) Ongelmista oppimisen iloa. Ongelmaperustaisen pedagogiikan kokeiluja ja kehittämistä. Tampere: Vammalan kirjapaino Oy. 11–26.
- Saranki-Rantakokko, S. – Seppänen, R. 2011. Lappilaisen hyvinvoinnin ja terveyden palveluosaamisen kehittämismalli. Teoksessa S. Saranki-Rantakokko, R. Seppänen & M. Turulin (toim.) Lappilaisia voimavaroja yhdistämällä hyvinvointia ja oppimista. KeSTO-hanke 2008–2011. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C nro 29. 141–153. Rovaniemi: Rovaniemen ammattikorkeakoulu.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Terveiden edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006: 19.

- Suhonen, L. – Ahtiainen, M. – Siikanen, T. 2007. Hyvinvointiteknologia sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa. Teoksessa: L. Suhonen & T. Siikanen (toim.) Hyvinvointiteknologia sosiaali- ja terveysalalla – hyöty vai haitta? 2007. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 26. 21–31.
- Suontausta, H. – Tyni, M. 2005. Wellness-matkailu – hyvinvointi matkailun tuotekehityksessä. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012a. Osoitteessa http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/neuvontapalvelut/lait/kasitteet. 22.10.2012.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012b. Osoitteessa http://www.ktl.fi/portal/suomi/tietoa_terveydesta/elintavat/liikunta. 22.10.2012.tohtori.fi. Osoitteessa <http://www.tohtori.fi/?page=8934587&id=8152400>. 21.9.2012.
- Tynjälä, P. 2010. Asiantuntijuuden kehittämisen pedagogiikka. Teoksessa: K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.) Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Välikangas, K. 2006. Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palvelujen kehittämisessä. Suomen ympäristö 21 / 2006, Ympäristöministeriön julkaisu. Helsinki: Edita Prima.
- Yrjölä, K. 2012. DUAL CAREER – Huippu-urheilun ja koulutuksen yhdistämisen vaikeudet sekä hyvät käytännöt talviurheilussa. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B nro 23. Rovaniemi: Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C nro 35

ISSN 1239-7741

ISBN 978-952-5923-56-8 (nid.)

ISBN 978-952-5923-57-5 (PDF)